

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

**KOMPARACE SYSTÉMU PĚSTOUNSKÉ PÉČE
V ČESKÉ REPUBLICCE SE SYSTÉMY VE
VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH**

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Mgr. Šárka Alinová
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: Čtvrtý

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Komparace systému pěstounské péče v České republice se systémy ve vybraných evropských zemích“ vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu této bakalářské práci.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31. března 2014

.....
Mgr. Šárka Alinová

Poděkování

Mé upřímné poděkování patří Mgr. Janě Šimečkové za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce, podněty a všestrannou podporu při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Náhradní rodinná péče	7
1.1 Rodina	8
1.2 Legislativní rámec náhradní rodinné péče	11
1.3 Formy náhradní rodinné péče	12
1.3.1 Osvojení	12
1.3.2 Svěření do péče jiné fyzické osoby	15
1.3.3 Poručenství	16
1.3.4 Opatrovnictví dítěte	17
1.3.5 Pěstounská péče	17
1.3.6 Hostitelská péče	20
2 Profesionální pěstounská péče	21
2.1 Dějinný vývoj pěstounské péče na našem území	23
2.2 Děti v pěstounské péči na přechodnou dobu	24
2.3 Výběr žadatelů a zprostředkování pěstounské péče	27
2.3.1 Motivace k pěstounské péči	27
2.3.2 Kritéria pro výběr žadatelů	28
2.3.3 Zprostředkování pěstounské péče	29
2.3.4 Příprava žadatelů	30
2.3.5 Podpůrné služby pro pěstouny	31
3 Pěstounská péče v Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii	34
3.1 Pěstounská péče v Norsku	35
3.2 Pěstounská péče v Rakousku	38
3.3 Pěstounská péče na Slovensku	42
3.4 Pěstounská péče ve Velké Británii	47
4 Komparace systémů pěstounské péče	52
4.1 Analýza systémů pěstounské péče, její vyhodnocení a komparace	52
Závěr	61
Abstrakt	68
Abstract	69

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila s ohledem na osobní angažovanost v oblasti pěstounské péče a také vysoce aktuální situaci v systému pěstounské péče v České republice. V poslední době proběhly zásadní právní úpravy, zejména institutu pěstounské péče. Zavedení profesionální pěstounské péče je jedním z hlavních cílů připravované reformy péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace. Změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí vyvolala mnohé diskuze. K tomu přispělo i veto prezidenta Václava Klause, který přijetí institutu profesionální pěstounské péče považuje za bezcitné a surové. Profesionální pěstounskou péčí se myslí institut pěstounské péče na přechodnou dobu, který je již legislativně ukotven od roku 2006, ale nebyl dosud výrazněji využíván. Cílem tohoto institutu je poskytnout náhradní péči v rodině dětem, jako vhodnou alternativu kojeneckého ústavu či jiného zařízení (dětský domov), v době, kdy se o ně rodiče nemohou postarat a dítě má předpoklad vrácení se zpět do původní rodiny či přejítí do dlouhodobé pěstounské péče. Institut pěstounské péče bude také upraven v novém občanském zákoníku.

Vybrala jsem si ke komparaci několik dalších zemí, ve kterých již profesionální pěstounská péče funguje delší dobu. V této práci budou představeny systémy pěstounské péče v Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii. V Norsku mám známou, která mi poskytla informace a pomohla s překladem z norštiny do anglického jazyka. Ve Velké Británii jsem několikrát krátkodobě pobývala, mám zde také známou, která tu již několik let žije. Velká Británie je často zmiňována za „kolébku“ pěstounské péče a Česká republika si bere od ní velkou inspiraci. Další inspirací je i fungování pěstounské péče v Rakousku, kde jsem studovala. Slovenskou republiku jsem nemohla vynechat vzhledem ke společné historii a jejího odlišného způsobu fungování pěstounské péče a ústavní výchovy. Budu pracovat s mnoha cizojazyčnými odbornými texty, zejména překládat z anglického a německého jazyka. Některé názvy tedy ponechám v původním znění, aby nedocházelo ke špatné interpretaci pojmů.

V první části této bakalářské práce bude představen institut náhradní rodinné péče v České republice. Nejprve bude zmíněna důležitost rodiny ve výchově a péči o dítě. Hlavním zájmem v zajišťování blaha pro dítě by právě mělo být nalezení vhodného rodinného prostředí. Dále by měla být představena legislativa ukotvující náhradní rodinnou péči v České republice a představení jednotlivých forem pěstounské péče. Dále bude podrobněji popsán institut pěstounské péče a zavedení profesionální pěstounské péče. Zde bude krátce představen historický vývoj pěstounské péče na našem území. Mezi další představené oblasti zabývající se pěstounskou péčí bude okruh dětí v pěstounské péči, motiv žadatele, výběr žadatele, zprostředkování pěstounské péče, příprava žadatele a jejich následná podpůrná péče. Ve třetí části budou představeny systémy pěstounské péče dalších vybraných zemí (Norsko, Rakousko, Slovensko, Velká Británie). Představené oblasti pěstounské péče budou stejné jako u

představení pěstounské péče v České republice. Hlavním cílem by tedy měla být analýza jednotlivých systémů pěstounské péče v České republice, Norsku, Slovensku, Rakousku a Velké Británii. Dílčím cílem práce je vyhodnocení a porovnání těchto systémů. Výstupem komparace by měly být návrhy opatření, které by mohly zlepšit fungování pěstounské péče v České republice. Komparace proběhne formou volné diskuze ve čtvrté části této práce.

Při zpracování systémů pěstounské péče budu používat odborné publikace, články v časopisech, sborníky, příručky a desítky článků z internetových zdrojů. Budu tedy používat metodu analýzy a syntézy při práci s odborným textem a metodu srovnávací při uplatnění poznatků ze zahraničních systémů.

1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíc podobá životu v přirozené rodině.¹

V ČR se se všechny formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí označují jako náhradní výchovná péče. Ta má zásadně dvě formy – ústavní a rodinnou. Obecně se uznává, že náhradní výchovná péče je pro dítě tím lepší, čím víc se podobá rodině. Proto bude v další kapitole zmíněn významu rodiny a bude porovnán s ústavní výchovou. I v ústavních zařízeních se prosazuje tzv. rodinný model péče. Skupiny vychovávaných dětí se zmenšují a sestavují se z dětí nestejného věku. Ústavní péče však nikdy přirozenou rodinu nahradit nemůže.²

Proto je snahou celé společnosti podporovat alespoň rodinnou péči náhradní. V tomto směru došlo k mnoha změnám a to novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a novela občanského zákoníku. Prioritou tedy je, aby rodinná péče měla vždy přednost před tou ústavní. Již dlouhou dobu byla ČR kritizována, že není kladen důraz na zajištění vývoje dětí v jeho přirozeném prostředí nebo náhradním rodinném prostředí v případech, kdy dítě nemůže být dočasně nebo trvale vychováváno ve své rodině. Ze strany Evropské unie bylo ČR vyčítáno, že nezajišťuje důslednou ochranu práv dětí v péči o ohrožené děti. Důsledkem čehož je vysoký počet dětí umístěných v institucionální výchově. Podle údajů organizace Eurochild je ve státech Evropské unie v tomto typu péče umístěno cca 140 000 dětí a ČR se na tomto počtu podílí 8%, ačkoliv její podíl na počtu obyvatel EU činí jen 2%. Markantní je zejména počet dětí umístěných do ústavní péče do tří let. V roce 2010 to bylo, podle údajů Ústavu pro informace ve zdravotnictví, 2 077 dětí. Nejčastějším důvodem pro umístění byly sociální důvody (45,9%). Podle analýzy Ministerstva vnitra mapující osudy dětí, které prošly institucionální výchovou během let 1995 – 2004, se z těchto 17 454 dětí dopustilo 8 866 dětí trestné činnosti po odchodu z institucionální péče. Ústavní péče přitom představuje nejnákladnější typ služby.³

V současné době systém náhradní rodinné péče pouze ojediněle řeší případy skutečně osiřelých dětí, kterým oba rodiče nebo jeden z nich zemřel. V naprosté většině se setkáváme s životními osudy takzvaně sociálně osiřelých dětí, které mají matku a otce nebo alespoň jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. Ve všech těchto situacích jsou děti přednostně svěřovány do péče širší rodiny nebo do péče osob, které dítě zná. Teprve druhou volbou je vždy hledání osob, které dítě nezná a které jsou ochotny a schopny dítě přijmout do své rodiny.⁴

¹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče* (dále jen NRP), s.31.

² Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce* (dále jen SSP) s. 107.

³ <http://www.pestounska-pece.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>

⁴ http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf

Každá jednotlivá forma náhradní péče má svá silná i slabá místa, má své přednosti a svá specifická úskalí, má určité rozpětí svých indikací a kontraindikací. Všem formám náhradní péče je jedna základní charakteristika společná. Dítě je vychováváno lidmi, jimž se nenarodilo. Genetickým vkladem do života je vybavili cizí a docela neznámí lidé. Jeho nynější vychovatele neměli možnost sžít se s ním v době jeho prenatálního vývoje, neprožívali jeho porod a nesdíleli s ním první období jeho postnatálního vývoje. Stojí před nimi zcela osobitý úkol. Naučit se mu rozumět, přizpůsobit se mu, upravit svůj rytmus života a styl tak, aby vyhovoval i tomuto neznámému dítěti. Jsou tedy vystaveni určitým specifickým nárokům. Nejvíce nároků je na začátku, nejméně na jeho konci.⁵

1.1 Rodina

Úmluva o právech dítěte, kterou Česká republika podepsala a ratifikovala v roce 1989, uvádí, že v zájmu harmonického a plného rozvoje osobnosti dítěte, musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.⁶

Co je to rodinné prostředí? Definicí rodiny existuje nepřeberné množství. Nalezneme je v oblasti psychologie i sociologie, ale vybrat jednu, která by jednoznačně definovala rodinu v její univerzálnosti a variabilitě, je problém. Etymologický význam pojmu rodina byl odvozený od pojmu rod. Rodina tvořila společenství lidí žijící pod jednou střechou, kde spolu hospodařila, podléhala jedné autoritě, dodržovala určená pravidla a tvořila společnou výrobní jednotku.

Podle Levické jsou samotné definice a charakteristiky rodiny jen kopou mrtvých slov, pokud se lidé s nimi neztotožní.⁷ Některé definice pojmenovávají rodinu ve vztahu rodičů a dětí, jiné již mluví o manželské rodině, tedy rodině bez dětí. Mně se velmi líbí definice Satirové, která považuje rodinu za mikrokosmos světa. Hodnoty rodiny jako síla, intimita, autonomie, důvěra, schopnost komunikovat a spolupracovat jsou podle ní důležité faktory od kterých je závislá kvalita života ve světě. Domnívá se, že pro pochopení světa je nevyhnutelné poznat a zkoumat rodinu.⁸

Konkrétní znaky rodiny považované za její nezbytné charakteristiky jsou variabilní v závislosti na sociokulturním prostředí a na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí.⁹ Současná společnost se někdy snaží o co nejširší vymezení pojmu rodiny tak, aby se stal relevantním pro jakoukoli formu soužití. V USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. V systému sociálního zabezpečení v ČR se za rodinu považuje soužití rodičů a nezaopatřených dětí.¹⁰

Podle českého právního řádu je rodina založena na rodičovském a manželském vztahu, jehož hlavní funkcí je založení rodiny a výchova dětí. Výchova dětí je nadále

---

⁵Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 45

⁶ Srov. Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

⁷ Srov. LEVICKÁ, J. *Základy sociální práce*. s. 5.

⁸ Srov. SATIROVÁ, V. *Knih o rodině*. s. 7.

⁹ Srov. MPSV. *Národní zpráva o rodině* (dále jen NZR). s. 10.

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *SSP*. s. 177.

hlavní soudobou funkcí rodiny. Výchovnou funkcí rodiny se myslí příprava dítěte na život ve společnosti. G. Becker (nositel Nobelovy ceny za ekonomiku) použil v roce 1994 ve sféře rodinné politiky pojem „tvorba lidského kapitálu“. Tímto pojmem je chápána komplexní výchova dítěte v sociálně-kulturní a hodnotově orientovanou osobnost schopnou vést plnohodnotný život a reagovat na různé životní situace s vizí vlastních představ. Tvorbou lidského kapitálu vytváří rodina předpoklady pro zdravý fyzický i psychický vývoj dítěte a umožňuje tak fungování hospodářského i sociálního systému společnosti.¹¹

Musí se ovšem jednat o stabilní rodinu, uspokojující všechny potřeby dítěte. Ve všech ostatních formách soužití se daří dobrá výchova tam, kde dokáží tuto funkci úspěšně imitovat. Plná náhrada výchovné funkce jinou institucionální formou s sebou nese vždy riziko ohrožení zdravého vývoje dítěte.¹²

Jak říkal jeden z našich nejzkušenějších dětských psychologů prof. Zdeněk Matějček: „*Aby se dítě mohlo zdravě a zdárně vyvíjet, musí vyrůstat v prostředí stálém a emočně vřelém.*“¹³ Vše musí probíhat v nejlepším zájmu dítěte. Nejlepší zájem znamená takovou konstelaci okolností, takové uspořádání životní situace dítěte, v němž mohou být trvale, smysluplně a individuálně přiměřeně uspokojovány základní životní potřeby dítěte. Existuje několik schémat základních životních potřeb. Sociolog Thomas je nazývá základní tužby či přání.

Vymezuje čtyři základní tužby a přání:

- touha po nových zkušenostech,
- touhu po bezpečí,
- touhu po odezvě
- touhu po uznání.¹⁴

Velmi obsahově podobné je i schéma pocházející z Pražské školy vývojové psychologie a psychické deprivace J. Langmeiera a Z. Matějčka:

- potřeba stimulace – optimální přívod podnětů s ohledem na konkrétní individuální dítě,
- potřeba jistoty, bezpečí – emocionální a sociální vztahy přinášející životní jistoty a schopnosti integrace do společnosti,
- potřeba „smysluplného světa“ – stálosti, řádu a podmínek pro účinné učení,
- potřeba osobní identity – ujasnění vlastní identity ve společnosti, osvojení společenských rolí,
- potřeba „otevřené budoucnosti“ – potřeba životní perspektivy, podněcuje aktivitu a potlačuje stagnaci.¹⁵

Je tedy jasné, že tím nejlepším „vynálezem“, pokud jde o výchovu a péči o dítě, je dobrá, fungující, přirozená a úplná rodina. A není-li k dispozici rodina biologická, pak

---

¹¹ Srov. MPSV, NZR, s. 11.

¹² Tamtéž, s. 10.

¹³ Srov. KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi (dále jen NRPP)*, s. 100.

¹⁴ Tamtéž, s. 93.

¹⁵ LANGMEIER, J. *Citová deprivace v dětství*, s. 35.

je dalším nejbližším vhodným řešením rodina náhradní. Rodina taková, která přijme dítě bezpodmínečně za své a k dítěti se mateřsky a otcovsky chová. Nechtěný sociální experiment padesátých let, kdy byla zrušena pěstounská péče a pěstounské děti a další sociální sirotci byli umísťováni do velkokapacitních dětských domovů, přinesl řadu důkazů o psychickém strádání dětí bez rodin, které vynikajícím způsobem zachytili ve své knize „Psychická deprivace v dětství“ Langmeier a Matějček, poprvé vydané v roce 1963. Deprivaci zde definovali takto: „*Psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.*“ Deprivace se u dítěte může projevovat různými způsoby. Intelektuální vývoj může být opožděn, řeč i psychomotorika mohou být zanedbané. U takto opuštěných dětí, které postrádají rodičovskou lásku, v naprosté většině je patrná touha po opravdové, reálné přítomnosti matky či otce a to bez ohledu na jejich biologické či právní rodičovství. Potřebují alespoň rodiče psychosociální. Samozřejmě se nejdříve musí pomoci biologickým rodičům dítěte, kteří jako rodiče přestávají fungovat. Na prvním místě je vždy snaha o sanaci rodiny. Je mnoho biologických rodičů, kteří neprojevují dostatek lásky a péče. Nebudu se zmiňovat o všech poruchách rodičovství a poruchách v rodině. Důležité je smysluplně, účinně, vřele a vytrvale snažit se těmto rodinám pomoci rozvinout jejich rodičovské schopnosti a dovednosti. Oni zase musí být ochotní převzít za tento proces svůj díl odpovědnosti. Není-li možné tento krok realizovat, pak se musí hledat noví, vhodní psychosociální rodiče. Platí jedno základní pravidlo: čím dříve, čím rychleji, tím lépe. Čas dětí je jiný než čas dospělých. Není-li smysluplně a včas naplňován, může být nenávratně ztracen.¹⁶

Naštěstí příroda zařídila, že člověk dovede přijmout za své i cizí mládě, jím nezplozené, neporozené, nekojené. Jedinečně se tedy od pravěku stará o to, aby pokud možno nic z našeho lidského potomstva nepřišlo nazmar. Z hlediska evoluční teorie nemá vlastní rodičovství zcela výsadní postavení, a že rodičovství adoptivní a pěstounství se nemá za co stydět. I ono je součástí evolučního plánu lidstva.¹⁷

Když se pěstounka Mudr. D. Zezulová ptala svého pěstounského dítěte, zda je pro ni pěstoun rodič, odpověděla jí takto: „*Rodič je ten, kdo se mnou byl, když jsem to potřebovala. Kdo mi večer dával dobrou noc, kdo mě povzbuzoval, když mi něco nešlo. Pro mě budete pořád vy moji rodiče, i když někde žijí ti první.*“¹⁸

Z toho jasně vyplývá, jak důležitou roli v životě dětí hraje láskyplná a funkční rodina, kde nezáleží na tom, zda jsou rodiče biologičtí. Rodina je místem trvalých a hlubokých vztahů, vztahů na celý život. Prostory soukromí jednotlivých lidí zde jsou úzce propojeny a respektovány. Osobní problémy, potíže, starosti, smutky, radosti i nadšení jednoho jsou většinou záležitostmi všech. V rodině dítě vidí své lidi v celé řadě vztahů jiných. Maminku vidí také jako matku svého sourozence, dceru své babičky, manželku a partnerku svého otce, sestru své tety, jako zaměstnanou, pracující ženu,

¹⁶ Srov. KOVAŘÍK, J. *NRPP*. s. 95.

¹⁷ Srov. MPSV. *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči*. s. 22.

¹⁸ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce (dále jen PPA)*. s. 73.

kuchařku a hospodyni, účetní malého domácího hospodářství. Rodina je tedy místem soužití, spolupráce, souhry, sounáležitosti, sdílení. V ústavu vidí svého vychovatele jen jako profesionála ve vztahu k sobě samému, popřípadě ve vztazích vychovatelů mezi sebou. Ústavní výchova je naprogramována, pracuje ponejvíce s nástroji a mechanismy odměn a trestů. Vede k důrazu na kontrolu vnější a děti většinou poslouchají a dodržují určitý řád v přítomnosti vychovatele. V dobré rodině se klade důraz na rozvoj kontroly vnitřní, na rozvoj vnitřních zábran, kritérií a regulativů, na zvnitřněné společné vědomí toho, co je dobré a co špatné. Vyvíjí se zde, na rozdíl od ústavu, kontrola na dálku, kontrola překračující daný čas a prostor.¹⁹

Na první pohled je zřejmé, že (i z právního hlediska) můžeme mluvit o rodinné výchově tam, kde je dítě svěřováno do péče konkrétní určité osobě či osobám, nikoliv ne-osobní ústavní instituci. Vychovatelé mají své vlastní rodiny, v nichž jsou citově angažovány. Rodinu od ústavu odlišuje právě to, že v dobré rodině je dítě vnitřně, bezpodmínečně přijato. Vytváří se zde podmínky pro to, že lidé k sobě navzájem „patří“.²⁰

Proto společnost náhradní rodinnou výchovu rozhodně potřebuje.

1.2 Legislativní rámec náhradní rodinné péče

Legislativní rámec systému náhradní péče prošel v období let 1990–2013 značným vývojem. V tomto období byla základní právní úprava obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, kdy zásadní legislativní změny přinesly jeho novelizace v letech 1998 a 2013. Dne 1. 1. 2014 nabyl účinnosti nový občanský zákoník a zároveň byl zrušen zákon o rodině. Nový občanský zákoník v části druhé zahrnuje úpravu rodinného práva včetně úpravy institutů náhradní rodinné péče. Náhradní péče v České republice je upravena primárně zákonem č.89/2012Sb., občanský zákoník a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Níže je uveden přehled právních předpisů upravujících přímo či nepřímo oblast náhradní péče.

A) Základní vnitrostátní normy upravující nebo přímo se dotýkající institutu náhradní péče:

- listina základních práv a svobod – čl. 32 odst. 4 – Děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona,
- zákon č. 89/2012Sb., občanský zákoník,
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

B) Další vnitrostátní normy upravující nebo dotýkající se institutu náhradní péče:

- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře,
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,

---

¹⁹Srov. KOVAŘÍK, J. *NRPP*. s. 14 -15.

²⁰Tamtéž. s. 14 -16.

- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních,
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu,
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi,
- zákon č. 292/2013Sb., o zvláštních řízeních soudních,
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,
- vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
- normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013 s účinností od 4. 2. 2013, týkající se dávek pěstounské péče.

C)Základní mezinárodní úmluvy a předpisy komunitárního práva přímo upravující nebo dotýkající se institutu náhradní rodinné péče, jimiž je Česká republika vázána:

- Úmluva o právech dítěte–respektovat rodinu jako základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet a prospívat všichni její členové, zejména pak děti,
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení,
- Listina základních práv EU,
- nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (nařízení Brusel II).²¹

1.3 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je forma péče, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči přímo v jejich rodinách. Účelem je poskytnout dětem přechodnou či dlouhodobou péči v době, kdy se ocitají bez rodinného zázemí.

Formy náhradní rodinné péče:

- svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- pěstounská péče,
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje,
- osvojení.²²

1.3.1 Osvojení

Vedle pojmu osvojení se setkáváme i s pojmem adopce. Je to synonymum osvojení. V našich právních předpisech se setkáváme pouze s pojmem osvojení.

²¹ http://www.adopce.com/_files/adopce-efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

²² www.mpsv.cz/cs/14501

Rodičovství se v našem státě postupně stalo svým způsobem „hodnotou“. Doplnit své párové soužití o dítě se snaží manželské dvojice, homosexuální partnerské dvojice, dvojice nesezdané i jednotlivci.²³

Osvojení patří mezi nejpreferovanější formy náhradní rodinné výchovy. Tato forma v první řadě saturuje potřebu manželských párů vychovat dítě jako naplnění společného soužití. Většina žadatelů o osvojení vyčerpala všechny možnosti počít své vlastní dítě. Někteří mají vlastní děti a kromě nich chtějí ještě vychovávat děti cizí z touhy pomoci dalšímu dítěti či ve snaze získat vlastnímu dítěti sourozence. Rovněž žadatelé, kterým vlastní děti odrostly, a kteří mají chuť ještě o někoho pečovat, nejsou výjimkou. Vzhledem k nárůstu upřednostňování uspokojování materiálních potřeb před založením rodiny a nárůstem neplodnosti je velké množství žadatelů starších 40 let. Významná část těchto žadatelů žádající o svěřeni dítěte kojeneckého věku dosahuje věku 50-ti let. Není výjimkou, kdy jeden z žadatelů bývá mnohem starší a dosahuje věku 60-ti let a více.

U žadatelů o osvojení se velmi výrazně projevuje zájem o co nejmenší děti, s dobrou zdravotní prognózou a zároveň o takové děti, u kterých je předpoklad, že nedošlo k poruše intelektu. Mezi dětmi vhodných k osvojení se zvyšuje podíl dětí etnicky odlišných, zdravotně handicapovaných a dětí vyšších věkových kategorií. U těchto dětí je stále problém s umístěním do náhradní rodinné péče.²⁴ Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče.²⁵ „*Osvojení vedle svého hlavního poslání, kterým je a zůstává nahradit nezletilému dítěti chybějící stabilní rodinné prostředí, přispívá výchovou, péčí a láskou zároveň k naplňování smyslu života osvojitelů, v jejichž rodině začíná osvojenec žít.*“²⁶

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiče. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Zároveň dítě získá příjmení nových rodičů. Vztah mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je tedy příbuzenský.²⁷ Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou osvojením zanikají. Osvojiteli se dostává stejných práv a povinností, které tvoří souhrn rodičovské zodpovědnosti, zahrnující péči o jeho zdraví. O jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále při zastupování dítěte a při správě jeho majetku. Na návrh osvojitele soud rozhodne, aby byl osvojitel zapsán v matrice místo rodiče osvojence.²⁸ K osvojení je třeba souhlasu zástupce osvojovaného dítěte. Osvojeno může být pouze dítě starší než jeden rok. Je-li dítě schopno posoudit dosah osvojení, je třeba i jeho souhlasu. Souhlasu rodičů dítěte není třeba, pokud po dobu šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, tj. dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili vyživovací povinnost, nesnažili se upravit si podmínky života tak, aby se mohli péče o

²³ Srov. RADVANOVÁ, S. *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost* (dále jen NRP PS).s.59.

²⁴ Srov. MPSV. *NZR*. s. 111 - 112.

²⁵ Srov. MATĚJČEK,Z. *NRP*. s. 33.

²⁶ MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče* (dále jen OPP). s. 13.

²⁷ Srov. MATĚJČEK,Z. *NRP*. s.33

²⁸ Srov. MATĚJČEK, Z. *OPP*. s. 14.

dítě ujmout. Souhlas rodičů-zákonných zástupců dítěte se nevyžaduje také v případě, kdy rodiče o dítě do dvou měsíců neprojeví žádný zájem, ačkoli jim v projevení tohoto zájmu nebrání žádná překážka, a také v případě, kdy rodiče dali souhlas k osvojení.²⁹ Znamená to, že jejich rodiče se jich vzdali hned po narození a toto rozhodnutí stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, nebo že je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu.³⁰

Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl,³¹ který by neměl být menší šestnácti let. Za podmínky souhlasu opatrovníka dítěte a v zájmu dítěte může být věkový rozdíl výjimečně menší.

Osvojení je upraveno v občanském zákoníku, a to v jeho druhé části, hlavně druhá, díl první, oddíl druhý. Samotný proces zprostředkování osvojení příslušnými orgány je upraven v zákoně č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Proces soudního rozhodování ve věcech týkajících se osvojení je upraven v zákoně č. 292/2013Sb., o zvláštních řízeních soudních.

O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele, přičemž osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná fyzická osoba, která zaručuje osobními vlastnostmi a způsobem svého života, jakož i důvody a pohnutkami, které ji vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým, rodičem. Podle nové úpravy účinné od 1. 1. 2014 lze osvojit jak nezletilého tak i zletilého. Osvojení nezletilého musí být vždy v souladu s jeho zájmy. K osvojení je třeba, vyjma případů uvedených v občanském zákoníku souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte. Dosáhlo-li dítě alespoň dvanácti let, je vždy nutný osobní souhlas dítěte s osvojením s výjimkou případů, kdy je mimo jakoukoliv pochybnost, že by byl postup vyžadující osobní souhlas dítěte v rozporu s jeho zájmy, nebo v případě, že dítě není schopno posoudit důsledky souhlasu. U dítěte mladšího dvanácti let dává souhlas opatrovník dítěte, nicméně soud by se měl snažit získat stanovisko dítěte a k tomu při svém rozhodování přihlížet. Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě v péči budoucího osvojitele, a to po dostatečnou dobu pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil takový poměr, který je smyslem a cílem osvojení. Tato doba neskončí dříve než uplynutím šesti měsíců. Dítě je po tuto dobu v péči budoucího osvojitele na jeho náklad. Od 1. 1. 2014 o svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů vždy rozhodne soud. Oproti dřívější úpravě dle zákona o rodině nezná úprava dle občanského zákoníku dva druhy osvojení, a to osvojení zrušitelné a nezrušitelné.

Osvojení, může soud zrušit jen z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele. Nebylo-li o osvojení rozhodnuto v rozporu se zákonem, nelze osvojení zrušit po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení. Zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou.³²

Proces zprostředkování osvojení může provádět pouze orgány sociálně-právní ochrany uvedené v § 4 odst. 1 Zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zprostředkování

---

²⁹Srov. MATOUŠEK, O. *SSP*. s. 129.

³⁰Srov. ZEZULOVÁ, D. *PPA*. s. 15.

³¹ Srov. KOVAŘÍK, J. *NRPP*. s. 149.

³² http://www.adopce.com/_files/adopce-efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

zajišťují krajské úřady. Zprostředkování je realizováno jen na žádost fyzické osoby, která má zájem osvojit dítě nebo přijmout dítě do pěstounské péče.

Krajský úřad vydává pověření nestátním subjektům na plnění některých úkolů při zajišťování osvojení. Jsou to nestátní neziskové organizace, které nabízejí mnoho služeb. Pomáhají státním orgánům již při hledání osob, které mají o osvojení zájem, zájemcům o osvojení nabízejí služby, k jejichž poskytování jsou zmocněny zákonem. Nabízejí individuální konzultace, vzdělávací a přípravné programy, právní poradenství, jakož i podporu finanční.³³

Zvláštní model osvojení představuje dítě adoptované manželem matky či manželkou otce. Jedná se o případ řešení situace vzniklé po novém sňatku po smrti rodiče či rozvodu předchozího manželství. Jestliže nevlastní otec (což bývá nejčastější) dítě adoptuje, dostává dítě i jeho jméno. Toto se také stává překážkou ke svolení k osvojení. To musí dát vlastní otec dítěte. Dalo by se očekávat, že tento souhlas nebude velkým problémem, jestliže současně osvobodí vlastního rodiče od placení výživného. Jenže přijetí dítěte jako znamení rodové příslušnosti a svědectví o ploditelské schopnosti je daleko důležitější pro otcovu identitu než věci ekonomické úlevy, a to i v případech, kdy výživné není schopen platit.

Nevlastní rodič, který dítě osvojil, mu sice geneticky nic nepředal, ale zná alespoň jednoho jeho pravého rodiče. Má tedy snazší cestu k porozumění dítěte. Je silně motivován, aby se s dítětem sblížil, rozuměl mu a dobře je vychovával.³⁴

Pro děti, kterým se dlouhodobě nedaří najít vhodné osvojitele v zemi původu, státy stanovily možnost osvojení do zahraničí. Touto agendou se u nás zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně.³⁵

Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého v roce 1993 a v ČR vstoupila v platnost 1.6 2000.³⁶

1.3.2 Svěření do péče jiné fyzické osoby

Jedná se asi o nejvolnější formu náhradní rodinné péče.

Nejčastěji jsou děti svěřovány prarodičům či starším zletilým sourozencům.

Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte do osobní péče souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte. Institut svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče je upraven ust. § 953 a násl. Občanského zákoníku. Jeho účelem je zajištění osobní péče o nezletilé dítě osobou odlišnou od jeho vlastních rodičů, a to po dobu, po kterou o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů osobně. Pečujícími osobám je vždy rozhodnutím soudu vymezen rozsah práv a povinností k dítěti. Zpravidla se jedná o právo a povinnost

³³ http://www.adopce.com/_files/adopce-efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

³⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 50.

³⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *SSP*. s. 20.

³⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. *OPP*. s. 15

zajistit péči o dítě a zastupovat je v běžných záležitostech. Není-li soudem rozhodnuto jinak, zůstává rodičům dítěte zachována rodičovská zodpovědnost a rodiče jsou nadále zákonnými zástupci dítěte. S účinností od 1.1.2013 nelze rozhodnutím soudu dítě svěřit do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče v případě, že není možné rodičům uložit vyživovací povinnost k dítěti.

Dítě je možno svěřit i do společné výchovy manželů. Jelikož rozvodem manželství společná výchova manželů zaniká, musí rozvodu manželství předcházet nová úprava práv a povinností manželů k dítěti. Zemře-li jeden z manželů, zůstává dítě ve výchově druhého manžela. Do výchovy jen jednoho manžela je možno dítě svěřit pouze se souhlasem druhého manžela. Tohoto souhlasu však není třeba, jestliže druhý z manželů není plně způsobilý k právním úkonům nebo je-li opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou těžko překonatelnou.

Zánik péče je možný zletilostí dítěte, rozhodnutím soudu, pokud se o to požádá, rozvodem nebo smrtí.³⁷

1.3.3 Poručenství

Termín poručník a poručenství se v českém rodinném právu objevil po poměrně dlouhé přestávce, a to v souvislosti s novelou zákona o rodině v roce 1998. Poručenstvím lze rozumět zvláštní druh opatrovnictví, pro případ, že nezletilé dítě nemá zákonného zástupce, kdy poručník dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho záležitosti místo rodičů.³⁸

Od 1. 1. 2014 je institut poručenství upraven v ustanovení § 928a násl. Občanského zákoníku.

Soud ustanoví dítěti poručníka v případě, že:

- svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- pěstounská péče,
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje,
- osvojení.

Může se také jednat o nezletilou matku, která nemá rodičovskou zodpovědnost až do její zletilosti.

Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Ustanovený poručník může, ale nemusí o dítě osobně pečovat. Poručník má v případě osobní péče nárok na peněžité příspěvky obdobné jako pěstoun. Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost. Na řádný výkon funkce poručníka pravidelně dohlíží soud. Není-li to v rozporu se zájmy dítěte, jmenuje soud poručníkem toho, koho naznačili rodiče, ledaže tato osoba poručenství odmítne. Jinak soud jmenuje poručníkem některou z osob příbuzných nebo blízkých dítěti nebo jeho rodině, ledaže rodič takovou osobu výslovně vyloučil. Není-li takové osoby, jmenuje soud poručníkem jiného vhodného člověka. Poručník podává soudu pravidelně

³⁷ *Občanský zákoník*. Zákon č. 89/2012 Sb., v účinném znění ke dni 1. 1. 2014.

³⁸ <http://www.epravo.cz/top/clanky/porucenstvi-v-rodinnem-pravu-16804.html>

zprávy o osobě dítěte a o jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to alespoň jednou za rok, neurčí-li soud období kratší. Soud může poručníka zprostit povinnosti podávat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, nepřesahují-li výnosy majetku pravděpodobné náklady na zachování majetku a na výchovu a výživu dítěte. Poručenství může jako veřejný poručník vykonávat orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Poručník bude poručenství zproštěn, pokud o to soud požádá. V případě že se poručník stane pro výkon funkce poručníka nezpůsobilý nebo porušuje své povinnosti, soud jej odvolá. Jestliže dojde k rozvodu manželů, kteří byli ustanoveni do funkce poručníků, soud vždy posoudí, zda je v zájmu dítěte, aby tuto funkci vykonávali nadále oba rozvedení manželé. Pokud ne, tak jednoho z manželů poručenství zproští.³⁹

V této souvislosti je vhodné vymezit pojem poručenství proti termínu opatrovnictví. Zatímco opatrovnictví nad nezletilými dětmi znamená, že opatrovníkovi je svěřen výkon pouze některých práv a povinností za rodiče, který může být buď dlouhodobý nebo naopak jen krátkodobý, s poručenstvím je spjat výkon všech práv a povinností, která jinak náleží rodičům. Můžeme tedy říci, že poručník vykonává rodičovskou zodpovědnost.

1.3.4 Opatrovnictví dítěte

Opatrovnictví je další termín užívaný v náhradní rodinné péči. S pojmem opatrovnictví dítěte se setkáme v Občanském zákoníku v ustanovení § 943 a násl..

O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud usnesením, v němž vymezí rozsah práv a povinností vůči dítěti, a to vždy s ohledem na důvod, pro který byl dítěti opatrovník ustanoven. Opatrovník vykonává pouze některá rodičovská práva stanovená soudním rozhodnutím. Opatrovník není zákonným zástupcem dítěte. (Matejcekosvoj18)“

Soud zjišťuje stanovisko dítěte, dříve než opatrovník přistoupí v zastoupení k právním úkonům. (§ 946)

V zásadě lze rozlišit krátkodobou a dlouhodobou formu opatrovnictví dítěte. Krátkodobá forma opatrovníka může být stanovení kolizního opatrovníka během rozvodu rodičů dítěte, či při řízení o osvojení. Dlouhodobou formou opatrovnictví dítěte je opatrovník pro správu jmění dítěte.⁴⁰

1.3.5 Pěstounská péče

*„Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“*⁴¹

Podrobnější úprava tohoto institutu, jakož i úprava samotného procesu zprostředkování pěstounské péče příslušnými státními orgány a pověřenými subjekty, je pak obsažena v zákoně č. 359/1999, o sociálně-právní ochraně dětí.

³⁹ <http://www.epravo.cz/top/clanky/porucenstvi-v-rodinnem-pravu-16804.html>

⁴⁰ http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/ps11/r_pravo/web/pdf/opatrovnictvi_a_porucenstvi.pdf

⁴¹MATĚJČEK,Z. *NRP*. s. 34.

Zákon o rodině v původním znění (1963) ani jeho předchůdce, zákon o právu rodinném (1949), pěstounskou péči neupravovaly. Příčinou bylo idealizování kolektivní péče o děti. Institut pěstounské péče byl do našeho právního řádu zakotven v poměrně hybridní podobě až později (srov. zákon č. 50/1973 Sb.), a to díky odborníkům hovořícím o syndromu citové deprivace dětí v ústavech a volajícím po vytvoření institutu, jehož náplní by byla individuální náhradní rodinná péče.⁴² Občanský zákoník ve stávajícím znění již právní úpravu pěstounské péče jako jedné z forem náhradní péče obsahuje.

Výčet forem pěstounské péče závisí na počtu a typu rozlišovacích kritérií. Nejčastěji jsou rozlišeny individuální a skupinové pěstounské péče.⁴³

Individuální pěstounská péče probíhá v běžném rodinném prostředí.⁴⁴

Ta se dále rozlišuje na krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá pěstounská péče je blíže upravena jako pěstounská péče na přechodnou dobu. Cílem této formy pěstounství je zamezit pobyt dítěte v ústavní péči. Do této péče by měly být umístěny děti, které nemohou zůstat ve své rodině, ale předpokládá se u nich buď rychlá náprava situace a jejich návrat do původní rodiny, nebo jejich následné umístění do osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péče. Péče je poskytována po nezbytně nutnou a relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů.⁴⁵ O pěstounské péči na přechodnou dobu se budu podrobněji věnovat v další kapitole.

Skupinová pěstounská péče je ztotožňována s velkými pěstounskými rodinami v čele s manželskými páry či jako SOS dětské vesničky.⁴⁶ Tato péče probíhá ve zvláštních zařízeních pro poskytování pěstounské péče, které zřizovala obec nebo nestátní organizace.⁴⁷ Současná zákonná úprava tento pojem již nezná.

SOS dětské vesničky tvoří společenství domů.⁴⁸ V současné době provozuje Sdružení SOS dětských vesniček v České republice tři SOS dětské vesničky. Nejstarší z nich vznikla v roce 1969 v Karlových Varech – Doubí. V roce 1973 byla do provozu uvedena SOS vesnička ve Chvalčově, malé obci pod vrchem Hostýn ve Zlínském kraji. V roce 2003 pak byla otevřena SOS vesnička v Brně – Medlánkách.⁴⁹

Po náročné výběrové proceduře projde žadatelka-matka k procesu uzavření dohody o výkonu pěstounské péče a dostane nájemní smlouvu na rodinný dům v některé SOS vesničce s dotovaným nájemným.⁵⁰ Pěstounka může být pouze žena. V čele rodiny tak stojí pouze matka. Ta má k dispozici další ženu, tzv. „tetu“, která je sama žadatelkou o pozici pěstounky-matky.⁵¹ Mužský prvek při výchově dětí reprezentuje správce nebo

---

⁴² Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o rodině. Komentář.*, s. 188.

⁴³ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP.* s. 35.

⁴⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *OPP.* s. 16.

⁴⁵ Mýty o dětských domovech. *Maminka.* s. 182.

⁴⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP.* s. 35.

⁴⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *SSP.* s. 135.

⁴⁸ Tamtéž. s. 208.

⁴⁹ <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/>

⁵⁰ <http://www.sos-vesnicky.cz/pestounska-pece/vyber-a-priprava-pestounu/>

⁵¹ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP.* s. 47.

vedoucí.⁵² Současní kritici vidí právě nevýhodu této formy péče v tom, že matky jsou vybíráni z žen, které nemají zájem o soužití s mužem a přímý kontakt s mužem mají děti jen zřídka.⁵³

Swazek pěstounů s dítětem je podstatně volnější, než je tomu při osvojení. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Nejsou sice podloženy právními normami, přesto se tyto vztahy obvykle neformálně vytvářejí a udržují. Dítěti v pěstounské péči zůstává příjmení po vlastních rodičích. V některých případech je později možné jej změnit.⁵⁴

Stejně jako u ostatních forem náhradní péče je i zde předpokladem umístění dítěte do pěstounské péče soudní rozhodnutí. Soud může podle ust. § 958 ZOR svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže zájem dítěte vyžaduje svěření do takové péče a osoba pěstouna poskytuje záruku řádné výchovy dítěte. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte. Dítě může být svěřeno též do společné pěstounské péče manželů.

Před rozhodnutím o svěření dítěte do pěstounské péče je soud povinen vyžádat si vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí o tom, zda ten, kdo se má stát pěstounem, je osobou vhodnou pro výkon této péče.

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí zletilostí dítěte. Může být zrušena rozhodnutím soudu, přičemž soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů; učiní tak však vždy, jestliže o to požádá pěstoun.

Základní povinností a oprávněním pěstouna je podle ust. § 966 OZ o dítě osobně pečovat. Rozsah práv a povinností pěstouna ve vztahu k dítěti upravuje obecně ust. § 966 odst. 2 OZ, který stanoví, že pěstoun při péči o osobu dítěte vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Na rozdíl od rodičů však pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti a právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech. Má-li pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. Nový občanský zákoník na jedné straně deklaruje právo rodiče na osobní styk s dítětem a právo na informace o dítěti, na straně druhé stanoví povinnost pěstounovi udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte a jeho rodiče a jeho dalšími příbuznými. S výjimkou případů stanovených soudem, je pak pěstoun povinen umožnit styk dítěte s rodičem.

Vyživovací povinnost k dětem svěřeným do pěstounské péče náleží nadále rodičům nebo jiným osobám povinným výživou k dítěti, kterou určí soud. Současně jim uloží, aby toto výživné poukázaly příslušnému orgánu státní sociální podpory – úřadu práce, který vyplácí pěstounovi, popřípadě zletilému dítěti, příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok na výživné určené rozhodnutím soudu na dítě, jemuž náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, totiž přechází z dítěte na stát. Je-li však výživné vyšší než

---

⁵²Srov. MATOUŠEK, O. *SSP*. s. 208.

⁵³Tamtéž. s. 208.

⁵⁴ [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS).

příspěvek uvedený ve větě první, náleží dítěti rozdíl mezi výživným a příspěvkem; tento rozdíl se vyplácí pěstounovi.

Novela ZOSPOD zavedla zcela nový dokument, který uzavírají pěstouni, a to dohodu o výkonu pěstounské péče. Jedná se o úpravu práv a povinností pěstounů specifikovaných dle konkrétních potřeb dítěte a rodiny. Dohodu mohou pěstouni uzavřít s obecním úřadem s rozšířenou působností, obecním úřadem, krajským úřadem nebo pověřenou osobou.⁵⁵

1.3.6 Hostitelská péče

Tato péče je sice určena dětem žijícím trvale v ústavní péči, ale je často zařazována do pěstounské péče, neboť cílem této péče je nahradit skutečný život v rodině, byť na krátkou dobu.

Termín „Hostitelská péče“ není formálně definován v žádném zákoně ani vyhlášce, ale v praxi ho umožňuje zákon č. 359/1999 sb. o sociálně právní ochraně dětí, který je v účinnosti od 1. 1. 2014. Jedná se o §30 Pobyt dítěte mimo ústav.

Hostitelská péče je dlouhodobý a opakovaný kontakt dítěte žijícího v dětském domově s osobou či lidmi, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte. Je realizovaná formou návštěv v dětském domově, pobytech u hostitelů doma o víkendech nebo prázdninách či například společnou dovolenou. Mezi hostitelem a dítětem nevzniká žádný právní vztah. Děti docházejí do hostitelské rodiny v předem domluvených termínech.⁵⁶

Ředitel ústavního zařízení může jen po předchozím písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti, které je v ústavním zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu, pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, a to nejvýše v rozsahu 30 kalendářních dnů při prvním pobytu u těchto osob. Tato doba, s výjimkou případů, kdy byla na základě rozhodnutí soudu uložena ochranná výchova, může být prodloužena, jde-li o pobyt u těchto osob, na základě písemného souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Vhodnými zájemci o hostitelskou péči jsou lidé trestně bezúhonní, bez finančních problémů, kteří prošli schválením úřadů a kteří chtějí pomoci dětem z dětského domova svým vlastním dlouhodobým zájmem o ně⁵⁷.

Jedná se o jistý způsob dobrovolnické aktivity. Pokud se někdo pro tuto formu pomoci rozhodne, musí počítat s tím, že bude muset vynaložit spoustu energie a finančních prostředků.⁵⁸ Příprava hostitelů je prováděna v rámci nabízených činností dle zákona občanských sdružení např. Dejme dětem šanci o. s. nebo Děti patří domů o. s..

Tato péče je vhodná pro starší děti (nad deset let), které jsou schopny tuto pomoc přijmout a pochopit a u kterých je malá šance na návrat do původní rodiny.⁵⁹

⁵⁵http://www.adopce.com/_files/adopce-efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

⁵⁶ <http://www.dejmedetemsanci.cz/1/najdi-si-me/46/hostitelska-pece.html>

⁵⁷ <http://www.dejmedetemsanci.cz/1/najdi-si-me/46/hostitelska-pece.html>

⁵⁸ Srov. ZEZULOVÁ, D. PPA. s. 72.

⁵⁹ Mýty o dětských domovech. *Maminka*. s. 182.

Často se jedná o děti ze sourozeneckých skupin, které potřebují zůstat v kontaktu se svými sourozenci a zároveň prožít běžný život v normálních rodinách, kde se mohou naučit hierarchii mezilidských vztahů a získat tak pocit jistoty ve vnějším světě.⁶⁰ Tím, že každé dítě ze sourozenecké skupiny chodí do jiné rodiny, se zajistí pro děti tolik potřebný pocit jedinečnosti, individuální péče a odpočinku od sebe navzájem. Sourozenecké vazby přitom nejsou zpřetrhány, protože děti jsou stále většinu svého času společně v dětském domově.⁶¹ Mnoho dětí z ústavu je samo potomkem rodiče vyrůstajícího v ústavu a hostitelská péče tak může částečně tento bludný kruh zastavit. Děti vyrůstající v ústavní péči jsou nedůvěřivé a mají nízké sebehodnocení, proto je dobře pokud mu hostitelská rodina pomůže formovat jeho osobnost. Má zde možnost zažít úspěch a tím podpořit vlastní motivaci k pozitivnímu chování. Pro tyto děti je pobyt v hostitelské péči spíše touhou po změně než po rodině. Jejich hodnotový žebříček je jiný než náš. Tyto děti mají často strach jít do pěstounské péče, je to pro ně příliš velký zásah do života, ale jezdit někam na návštěvy pro ně není tak ohrožující.⁶²

Určitá část hostitelské péče může přejít v pěstounskou péči, což je jednoznačně přínosné, jelikož se jedná o děti, které by jinou cestou rodinu nezískaly.⁶³

Velkým přínosem je, pokud dlouhodobá hostitelská péče přechází v doprovázení mladého člověka v začátcích jeho života mimo dětský ústav.⁶⁴

2 Profesionální pěstounská péče

Tato kapitola je nazvána profesionální pěstounská péče, protože je tento pojem poměrně hojně v médiích a mezi laickou veřejností používán. Náš právní systém tento pojem nezná. Spíše podle zahraničních zvyklostí je u nás pojem profesionální pěstounské péče uváděn. V ČR je tento institut právně zakotven pod pojmem Pěstounská péče na přechodnou dobu, zkráceně se užívá přechodná pěstounská péče. Poprvé byl tento institut právně zakotven v roce 2006, ale byl minimálně využíván.

Veřejnost i odborníci dlouho volali ke změně, která by vedla k deinstitucionalizaci. S požadavkem na zrušení kojeneckých ústavů a dětských domovů přišel také Chris Gardiner, britský pěstoun působící v ČR.⁶⁵ Zde působí jako konzultant pro reformy spojené s péčí o ohrožené děti v zemích střední a východní Evropy pro mezinárodní organizaci pěstounské péče (IFCO)⁶⁶

---

⁶⁰ Srov. ZEZULOVÁ, D. *PPA*. s. 172.

⁶¹ <http://www.dejmedetemsanci.cz/1/najdi-si-me/46/hostitelska-pece.html>

⁶² Srov. ZEZULOVÁ, D. *PPA*. s. 172-174.

⁶³ <http://www.dejmedetemsanci.cz/1/najdi-si-me/46/hostitelska-pece.html>

⁶⁴ *Mýty o dětských domovech. Maminka*. s. 182.

⁶⁵ Srov. RADVANOVÁ, S. *NRP PS*. s. 93.

⁶⁶ http://www.nadacerezymaxove.cz/multimedia/file/otvirame_1_2013_2.pdf

Kritizoval ČR za největší podíl dětí ve věku do 3 let vyrůstajících v ústavech a stoupající počet starších dětí mimo rodinu v Evropě.⁶⁷ Odborníci doporučovali právě koncept profesionální pěstounské péče, kde by se mělo jednat o profesionální, ve smyslu kvalitní péče i zaměstnání, pěstounskou péči krátkodobou, placenou službu státem a s existencí doprovodných služeb pro pěstouny i děti v pěstounské péči.⁶⁸

Dokonce v roce 2012 vláda schválila strategii, která by měla vést ke zrušení nejprve kojeneckých ústavů a později by už neměli úřady posílat děti mladší sedmi let do dětských domovů. Do konce roku 2014 bylo v plánu nabrat až 500 nových profesionálních pěstounů. Tehdejší ministr sociálních věcí Drábek sliboval, že do dvou let bude pěstounská péče nad ústavní převládat.⁶⁹

Zvláštní pozornosti tohoto institutu se dostalo až s novelizací Zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vešla v platnost 1. 1. 2013. Došlo k upřesnění možnosti využití tohoto institutu a stanovení jasných podmínek pro využití této formy náhradní rodinné péče.

Účelem institutu pěstounské péče na přechodnou dobu je zejména poskytnout rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry tak, aby byli znovu schopni převzít dítě opět do své péče. Jedná se tedy především o institut krizový a pouze přechodný.⁷⁰

Další změnou byla novelizace Občanského zákoníku, která vstoupila v platnost 1.1. 2014. Soud může podle této novely pěstounskou péči vymežit na dobu určitou (například po dobu pobytu rodiče v léčebně).⁷¹

Podle údajů ministerstva práce a sociálních věcí je na konci roku 2013 115 profesionálních pěstounů, které mají nebo měli v péči 132 dětí.⁷²

Zdá se, že plány nekorespondují se skutečností. Podle náměstka ministra práce Pavla Čáslavy změna systému a zažité praxe potřebuje čas. Trvá i výběr a příprava profesionálních pěstounů.

Podle některých poslanců nový systém zatím řádně nefunguje a bude nutné ho upravit. V ústavních zařízeních vyrůstá kolem 11 000 dětí, zhruba 2000 z nich nejsou ani tři roky.⁷³

V dalších podkapitolách se tedy bude popisovat podrobněji fungování tohoto institutu a porovnávat s dále uvedenými systémy vybraných zemí.

V krátkosti nastíníme dějinný vývoj pěstounské péče na našem území, typy dětí vhodných pro pěstounskou péči, typy žadatelů, jejich očekávání a proces při podání žádosti a následné zprostředkování, systém dávek pěstounské péče a také zmíním roli biologických rodičů pěstounských dětí.

---

⁶⁷ Srov. KOVAŘÍK, J. *NRPP*. s. 6.

⁶⁸ Srov. VRÁNOVÁ, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*.

⁶⁹ http://zpravy.idnes.cz/ruseni-kojeneckych-ustavu-proslo-vladou-zacne-v-roce-2014-pjy-/domaci.aspx?c=A120105_1710948_domaci_jw

⁷⁰ http://www.adopce.com/_files/adopce-c16b8539cdfc77d5464b987e0926efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

⁷¹ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/pestounska-pece/>

⁷² <http://www.mpsv.cz/cs/17205>

⁷³ <http://www.mpsv.cz/cs/17205>

2.1 Dějinný vývoj pěstounské péče na našem území

Za předchůdce placené pěstounské péče můžeme považovat instituci kojných. Kojné a chůvy běžně patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů, ve šlechtických sídlech a domácnostech bohatých měšťáků. V každé době se ozývaly hlasy kritizující a zavrhuující kojné např. J.A. Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské z roku 1632, kde rozvádí běžnou pověru, že s mlékem kojné přijímá dítě i její vlastnosti. Tato pověra může mít racionální podklad, neboť v chování takto odkojených lidí se nápadně často projeví následky psychické deprivace. Ze strany rodičů docházelo k nedostatečnému citovému přijetí dítěte a k odcizení.⁷⁴

Vývoj pěstounské péče pokročil do doby osvícenství na konci 18. století, kdy byly zakládány nalezince. Stále existují kojné a chůvy, ale úředně se jim říká pěstouni. Nalezinec v Praze byl založen roku 1789 pod patronátem císaře Josefa II.. Pražský nalezinec vykazoval úmrtnost 70 %. Jedinou záchranou dítěte tedy dostat se do pěstounské péče či osvojení.⁷⁵

Plat pěstounky byl sestupný. Dítě se k pěstounce dostalo osmý den po porodu. Ukončením šestého roku muselo být vráceno do ústavu, nebo se o ně pěstounka dál mohla starat na vlastní náklady. V období první republiky existovaly čtyři typy pěstounské péče:

- Pěstounská péče „nalezenecká“ byla určena dětem z nalezinců a sirotčinců. Dítě bylo svěřeno do pěstounské péče za úplatu cizím osobám, obvykle manželům, a pobývalo u nich až do dosažení určitého věku (v pražském nalezinci do deseti, později do šestnácti let), kdy se vracelo zpět do ústavu. Výběr pěstounů a dozor nad jejich péčí o svěřené děti vykonával ústav prostřednictvím tzv. ústavního poručenství.
- Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež. Také tato forma péče o mládež navazovala na stav z doby Rakouska-Uherska. Na základě vládního nařízení č. 29/1930 Sb., jímž se prováděl zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, sociální pracovníci vyhledávali pěstouny podle určitých kritérií. Pěstouni tak měli být osoby mravně bezúhonné, mladšího věku, v dobrém zdravotním a psychickém stavu, se stálým bydlištěm, trvalým zaměstnáním a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu. V roce 1932 zajišťovali více než patnácti tisícům dětí pěstounskou péči pracovníci Okresní péče o mládež. O deset let později to bylo již o polovinu méně.
- Pěstounská péče v tzv. rodinných koloniích. Její původ je na Moravě, ovšem rychle se rozšířila i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité lokalitě – v několika

⁷⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 25-26.

⁷⁵ Tamtéž. s. 18-19.

sousedních obcích, v okrese nebo blízkém okolí a byly tvořeny patnácti až dvaceti rodinami, vyhledávanými za účelem vytvoření kolonie sociálními pracovníky. Díky tomu, že rodiny žily na určitém, relativně nevelkém území, bylo snadné s nimi udržovat kontakt, kontrolovat je a pomáhat jim s řešením výchovných problémů svěřených dětí.

- Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny (bez soudního jednání). Tato forma péče o děti se postupně proměňovala ve svěřování dětí prarodičům a jiným příbuzným. Je to zároveň jediný typ pěstounské péče z období první republiky, který přetrval až do sedmdesátých let.⁷⁶

V roce 1950 byla pěstounská péče zrušena, vyjma příbuzenské. Tehdejší ideologie pokládala rodinu za překonanou instituci. Nastal rozkvět tzv. kolektivní výchovy. Děti z pěstounské péče musely do dětských domovů. Byla tu ještě možnost, že pěstouni mohli dítě adoptovat.⁷⁷

Důsledky tohoto experimentu popsal Z. Matějček a spol. jako psychickou deprivaci, o které jsem již zmiňovala v podkapitole Rodina. Mudr. A. Mores roku 1962 vydal v časopise Vlasta inzerát, že tři děti z ústavu, kde byl ředitelem, hledají nové rodiče. Dostal překvapivě mnoho žádostí. Byl to ideový začátek pro obnovení pěstounské péče.⁷⁸

V dětských domovech byl roku 1963 natočen krátkometrážní film K. Goldbergera „Děti bez lásky“, kde právě Z. Matějček vystupoval a ukázal na dopady psychické deprivace. To nakonec přispělo k znovuoobnovení pěstounské péče v roce 1973.⁷⁹ Založila se také první SOS vesnička.

Po roce 1989 nastalo období demokracie. Od roku 1992 se změnila právní úprava, která zakotvovala striktní přednost kolektivní výchovy. Stále se však až do roku 1998 zjišťovalo, zda ústavní výchova není vhodnější. V roce 2000 byla ze zákona o rodině vypuštěna podmínka předpokladu dlouhodobosti pro pěstounskou péči. Od 1. června 2006 byl zaveden institut pěstounské péče na přechodnou dobu, ale nebyl jasně vymezen od pěstounské péče. Dítě mohlo být tedy svěřeno do obou možných forem.

Jak jsem již několikrát zmínila, až v roce 2013 byla pěstounská péče jasně vymezena a to v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Od 1. 1. 2014 se také pěstounská péče objevuje v novém občanském zákoně.

2.2 Děti v pěstounské péči na přechodnou dobu

V odborné literatuře se objevuje mnoho rozličných rozdělení typů dětí vhodných pro pěstounskou péči. Několik z nich v krátkosti uvedeme.

---

⁷⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 28-30.

⁷⁷ Tamtéž. s. 11.

⁷⁸ Tamtéž. s. 13.

⁷⁹ Srov. RADVANOVÁ, S. *NRP PS*. s. 92.

Za děti vhodné pro pěstounskou péči považuje Radvanová a spol.:

- děti žijící nebo trvale a dlouhodobě budou žít mimo svou vlastní
- rodinu,
- děti potřebující žít v náhradní rodině a někdy potřebující speciální péče,
- děti nemožné z právního, zdravotního či sociálního důvodu osvojit,
- děti nebývajících vždy právně úplně volné, ale rozhodnutím soudu je možné svěření
- do péče jiné osoby či osob,
- děti nebývajících vždy zcela zdravé, ale netrpících žádnou vážnou chorobou či
- poškozením,
- děti schopné navázat citové vztahy k novým rodičům a začlenit se do nové rodiny.⁸⁰

„Pěstounská péče je obecně určena dětem, o které se rodiče neumějí, nechtějí či nejsou schopni starat. Jsou to tzv. sociální sirotci. Pokud tyto děti nejsou tzv. právně volné, není možné je osvojit. Kromě sociálních sirotků nalézají v pěstounské péči samozřejmě místo také skuteční sirotci. V pěstounské péči se mohou ocitnout dále děti, které sice jsou tzv. právně volné a připadalo by pro ně tudíž v úvahu osvojení, ale to z různých důvodů není realizováno nebo doporučováno (např. vyšší riziko vážnějšího geneticky podmíněného postižení, ale také zdravotní postižení dítěte, kdy pěstouni nechtějí z důvodu náročnosti péče o takové dítě přijít o dávky pěstounské péče).

Konkrétní podskupiny dětí, pro něž je vhodná pěstounská péče, jsou tyto:

1. děti odlišného etnického původu – Z. Matějček upřednostňuje pěstounskou péči před osvojením v případě dítěte jiného etnického původu než jaký mají jeho náhradní rodiče, a to mj. z důvodu zvýšených nároků na adaptační schopnosti těchto rodičů;

2. děti s vážnějším postižením – péče o tyto děti vyžaduje od náhradních rodičů určité sebeobětování. To lze spíše očekávat od některých pěstounů, konkrétně od těch, u nichž převažují altruistické motivy pro přijetí dítěte, než u osvojitelů, kteří přijetím dítěte především řeší svou bezdětnost;

3. děti starší (přibližně nad šest let věku) – v českém prostředí je ovšem určitým problémem fakt, že o pěstounskou péči mnohdy žádají i bezdětní manželé v naději, že se jim takto spíše podaří „získat“ nějaké dítě, než kdyby čekali na osvojení. Pochopitelně pak ovšem mají zájem o dítě co nejmladší;

4. děti s prognózou podprůměrné intelektové výkonnosti – pěstouni mají na děti po stránce školních úspěchů nižší nároky než osvojitelé;

5. děti s psychickou deprivací;

6. děti s poruchami chování;

7. sourozenecké skupiny – na větší skupiny sourozenců jsou zaměřeny především SOS dětské vesničky.“⁸¹

⁸⁰ Srov. RADVANOVÁ, S. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. s. 32.

Dle platného zákona o sociálně-právní ochraně dětí je v § 27 uvedeno za jaké situace bude dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu:

- Dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat.
- Dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat.
- Dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.⁸²

J. Klimeš dělí jednotlivé typy dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu:

- Nechtěný novorozenec v ochranné lhůtě šestinedělí, kde se buď matka o dítě přihlásí, a pěstoun bude muset pracovat s matkou. Pokud se matka o dítě nepřihlásí a dítě se stane právně volným, musí pěstoun předat dítě budoucím osvojitelům.
- Dalším typem je dítě s rodiči ve výkonu trestu. Je zde předpoklad návratu dítěte zpět do původní rodiny.
- Pěstouni mohou mít v péči také dítě při mediaci rozhádaných rodičů, u kterých je potřeba řízení styku biologických rodičů s dítětem.
- Do pěstounské péče na přechodnou dobu může být svěřeno také dítě, které biologičtí rodiče nezvládají.⁸³

Ještě uvedeme vyjádření Ministerstva práce a sociálních věcí k pojetí pěstounské péče na přechodnou dobu ze 14. března 2013:

„V současné době je největší zájem o výkon tzv. rané pěstounské péče, tedy péče o nejmenší děti. Zákon předpokládá, že pěstouni na přechodnou dobu budou zejména využíváni v případech nejmenších dětí, které čekají na možnost prostředkování trvalé náhradní rodinné péče (§ 27a odst. 7 písmo b) a c) zákona o SPOD; § 27a odst. 2 zákona o SPOD uvádí jako hledisko pro odborné posouzení, že žadatelé mají předpoklad pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození). Není odůvodněné nezařazovat do evidence žadatele, kteří mají zájem o "ranou péči", pokud k tomu není dán jiný důvod, ve stavu, kdy je stále v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do 3 let věku umísťováno okolo 2000 dětí ročně. Ročně je osvojeno přibližně 500 dětí, převážně raného věku. Ani pro všechny tyto děti zatím nemáme dostatek pěstounských rodin na přechodnou dobu. Rodiny, které získaly zkušenosti s pěstounskou péčí na přechodnou dobu s dětmi, jejichž situace nebyla komplikovaná, mohou časem přehodnotit své možnosti a být ochotny poskytnout péči i dalším dětem, u nichž bude předpoklad složitějšího vývoje a náročnější péče. První dny po narození dítěte jsou

---

⁸¹ KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu...*

⁸² Zákon o sociálně právní ochraně dětí. Zákon č. 359/1999 Sb. § 27

⁸³ Srov. KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu...*

velmi důležité pro jeho další vývoj a i několik dní, které by konkrétní dítě mohlo místo v ústavním zařízení strávit v náhradní rodině, byť na přechodnou dobu, mají velký význam. Za nesprávný úřední postup OSPOD lze považovat umístění novorozeného dítěte, zanechaného matkou v porodnici, do ústavního zařízení v situaci, kdy je k dispozici volná pěstounská rodina na přechodnou dobu.“⁸⁴

2.3 Výběr žadatelů a zprostředkování pěstounské péče

V této kapitole se budeme věnovat motivaci žadatele, kritériím výběru žadatelů, zprostředkování pěstounské péče, přípravou a podpůrnými službami žadatelů.

Děti přicházející do pěstounské péče mají svá specifika. Jsou to děti, které prošly těžkými životními situacemi, děti, které nevěří okolnímu světu a přesto potřebují a hlavně touží k někomu patřit a o někoho se opírat. Potřebují člověka, který jim poskytne péči a pozornosti a přijme je bez výhrad a předsudků. Ideálními adepty pro pěstounství jsou ti, kteří mají zkušenosti s výchovou svých dětí a stále ještě dostatek sil a chuti věnovat se dětem cizím.⁸⁵

2.3.1 Motivace k pěstounské péči

Motivací k pěstounské péči je mnohem více než jenom touha mít dítě. U zájemců o pěstounskou péči přistupují i motivace další, jako např. mít pro své dítě sourozence, řešit takto úmrtí dítěte v rodině. Neobvyklá není ani volba pěstounské péče s motivací adoptce, kdy žadatelé nechtějí dlouho čekat na dítě vhodné do adoptní péče. Tato mnohdy silná touha po dítěti je touhou vlastnit dítě a očekávat od něj naplnění svých potřeb. Často se u nich projevuje malá tolerance k limitům dítěte. Další motivací může být mesiášský komplex, z čehož mohou vyplývat pozitiva i možná rizika. Souvisí s tím možnost přecenění vlastních sil a snaha zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu, možnosti a zdroje energie. Rizikem je vyčerpání organismu a v případě neúspěch i vysoké riziko odvržení dítěte. Častý bývá motiv pomoci opuštěným dětem. Pro pěstounskou péči se rozhodují lidé, kteří chtějí dělat v životě něco, co je smysluplné, co by je naplňovalo.

Častou představou lidí je, že pěstounství se lidé věnují pro peníze. Tuto motivaci žádný pěstoun nepotvrdí. Pěstouni dostávají odměnu proto, že výchovou dítěte se složitou minulostí prokazují státu a celé společnosti nedocenitelnou službu.⁸⁶

J. Klimeš shrnul nedůležitější atributy, v nichž se vhodní žadatelé liší od „běžných“ neplodných párů, takto:

- Mají mnoho kontaktů s dětmi.
- Mají široké vědomosti o problematice náhradní výchovy.
- Jsou méně orientovaní na výkon, více pozornosti směřují na rodinu a sounáležitost.

⁸⁴ <http://www.rpp.cz/inpage/co-je-rpp/>

⁸⁵ <http://vzd.cz/o-penize-az-v-prvni-rade>

⁸⁶ Srov. ZEZULOVÁ, D. PPA. s. 18-20.

- Jsou méně ambiciózní a sebevědomí, současně jsou psychicky stabilní.
- Žijí si svůj život. Získání dítěte není alfou a omegou jejich života. Jejich životní motivace nestojí a nepadá se získáním dítěte.
- Jde jim o zájem dítěte: „Dejte nám dítě, které potřebuje pomoc“.
- Při vyšetření se nebojí otevřeně a přirozeně mluvit o poměrně intimních věcech, nemají tendence k přetvářce a stylizaci. Nebojí se mluvit ani o nepříjemných stránkách svého partnerského života.
- Jsou tolerantní a pokojně snášejí různé nepříjemnosti života. (např. délku vyšetření).
- Nemají sklon k manipulaci, citovému vydírání, ironizování, vyčítání a moralizování.
- Nemají sklon k extremismu, k černobílým ideologiím a schematickému etickému uvažování.
- Jsou společenštější, více mluví, mají blíž ke skupinovému životu než k individualismu.
- Mezi zájmy převažují aktivní a takové, které vyžadují manuální zručnost, nad zájmy studijními.
- Netrpí výraznými pocity viny ani úzkosti, mají otevřený a tolerantní vztah k sexu.
- Umějí vycházet i s problémovými lidmi.⁸⁷

2.3.2 Kritéria pro výběr žadatelů

Děti přijímané do pěstounské péče, mají stejné potřeby, požadavky a práva jako všechny ostatní děti, tj. právo na lásku, bezpečí, výchovu a vzdělání, na zdravotní a sociální péči, na zajištěnou budoucnost a další okolnosti, které zajistí jejich zdravý psychosociální vývoj. Nároky na pěstouny jsou tedy stejné jako nároky na jiné rodiče. Pěstounům však musí k těmto povinnostem přibývat ještě něco navíc. V. Bubleová je formulovala takto:

Důvody k přijetí dítěte by měly vycházet z jasné osobní motivace (z vnitřního přesvědčení). Pracovní vytíženost by měla být taková, aby zůstal dostatek času na výchovu dítěte. Život rodiny by se měl přizpůsobit potřebám dítěte. Bytová situace by měla všestranně zajistit potřeby dítěte. Trestní rejstřík žadatelů by měl být zcela čistý. Žadatelé by měli být schopni duševně i fyzicky vychovávat dítě. Věk by měl odpovídat přirozenému vztahu dítěte k rodiči. Žadatelé mají zajistit stabilní rodinné zázemí. Upřednostňují se ti v trvalém a neproblémovém manželství. Žadatelé musí přijmout dítě takové, jaké je. Měli by být schopni vcítit se do světa dítěte a být k němu tolerantní,

---

⁸⁷ Srov. KLIMEŠ, J. *Pěstounská péče na přechodnou dobu...*

laskaví a otevření. Měli by zajistit výchovu bez duševního a fyzického strádání dítěte. A co nejvíce komunikovat se zainteresovanými odborníky a spolupracovat s nimi.⁸⁸

Podle www.adopce.com se pěstouny mohou stát:

- osoby osamělé,
- osoby žijící v partnerském svazku bez uzavření manželství,
- manželé
- rodiny s vlastními dětmi,
- osoby se zdravotními problémy, pokud jejich zdravotní stav má dobrou prognózu a neomezuje jejich pečovatelské a výchovné schopnosti.⁸⁹

Dle Zákona o sociálně – právní ochraně dětí v §27 se u žadatele odborně posuzuje: charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, předpoklad vychovávat dítě, motivace k žádosti o svěřením dítěte do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, etnické, kulturní a náboženské prostředí žadatele, bezúhonnost žadatele a členů tvořící společnou domácnost, zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy pěstounů na přechodnou dobu, vyjádření dětí žadatele, s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost, a jejich schopnosti přijmout dítě do rodiny, schopnost pečovat o děti vyžadující speciální péči a spolupráce s jejich rodiči u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu.⁹⁰

2.3.3 Zprostředkování pěstounské péče

Zprostředkováním začíná vlastní proces zajišťování pěstounské péče, který zaručuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a odpovídající ochranu jejich oprávněných zájmů.

Jestliže se člověk rozhodne stát se pěstounem nebo pěstounem na přechodnou dobu, čeká ho dlouhé přípravné období s mnoha návštěvami na úřadech, rozhovory s odborníky, absolvování přípravných kurzů či zdravotních vyšetření.

Ze všeho nejdříve musí žadatel o pěstounskou péči podat žádost o zařazení do evidence pěstounů nebo pěstounů na přechodnou dobu na sociálním odboru na úřadu obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště žadatele. Tam vyplní formulář a doloží potřebné doklady. Pověřený sociální pracovník si s žadatelem domluví návštěvu v jeho domácnosti. O zařazení do evidence rozhoduje krajský úřad pomocí správního řízení dle odborného posouzení žadatele.

Zprostředkování mohou provádět jen orgány sociálně-právní ochrany. Zákon vymezuje situace, kdy se zprostředkování neprovádí. Zprostředkování pěstounské péče

⁸⁸ Srov. MATĚJČEK, Z. *OPP*. s. 22-24.

⁸⁹ http://www.adopce.com/_files/adopce-efd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf

⁹⁰ *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Zákon č. 359/1999 Sb. § 27

se neprovádí v případě, kdy návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba k dítěti příbuzná, a nebo blízká dítěti nebo jeho rodině.⁹¹

2.3.4 Příprava žadatelů

Jednou z podmínek pro zprostředkování pěstounské péče je, že se žadatel účastní přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad. Časový rozsah příprav činí nejméně 48 hodin pro žadatele o osvojení a pěstounskou péči a 72 hodin pro žadatele o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Na pěstouna na přechodnou dobu budou kladeny mnohem větší nároky, proto i odborná příprava musí být specifitější a obsáhlejší.

Za přípravy žadatelů o pěstounství je v České republice zodpovědný stát, resp. v přenesené působnosti jednotlivé kraje, které buď přímo přípravu realizují, nebo její realizaci pověří jiný subjekt (příspěvkovou organizaci, nestátní neziskovou organizaci atd.)

Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo základní metodická doporučení. Systém příprav se však v každém kraji trochu liší. Je vydáno mnoho metodik např. Středisko náhradní rodinné péče vydalo Přípravy pro budoucí rodiče, Amalthea o.s. Metodiku příprav k pěstounství atd. Záleží tedy na žadateli, jakou organizaci si pro přípravu zvolí.

Nejprve všichni zájemci absolvují základní část zaměřenou na téma pěstounské péče obecně. Obsahuje tyto tematické okruhy:

- sebezpoznání žadatele, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.

Žadatelé o pěstounskou péči na přechodnou dobu dále absolvují další návstavbovou přípravu obsahující: dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte, proces předání dítěte, obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte.

---

⁹¹ <http://www.mpsv.cz/cs/14502>

Základní kurz probíhá individuálně nebo ve skupině. Individuální příprava se skládá z pohovorů s lektorem v oblasti jejich motivace, předpokladech pro výkon péče, připravenosti jejich členů rodiny, očekávání od dítěte svěřeného do péče, mapování sociálních kontaktů a fungování rodinného systému. Skupinová příprava spočívá zejména v osvojení si znalostí v oblasti pěstounské péče a zážitkem sebezkušenostním. Ten vede k posílení sebedůvěry, sebehodnocení, podporuje kreativitu a víru ve vlastní rodičovské schopnosti.

Krajský psycholog se poté setkává se žadateli po ukončení příprav, kdy se vyhodnocuje především absolvování přípravy a konečná připravenost žadatelů na přijetí dítěte do rodiny. Výstupem závěrečné konzultace s psychologem je závěrečná psychologická zpráva, která obsahuje pouze doporučující či nedoporučující stanovisko. To je postoupeno ke konečnému rozhodnutí krajskému úřadu.

Krajský úřad dále zajišťuje přípravu dětí žijících v rodině osob, které žádají o zprostředkování pěstounské péče. Příprava dětí se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu.

Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu, je součástí odborného posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče.⁹²

Je-li rodina zájemce uznána jako vhodná pro přijetí dítěte do rodiny, je zařazena do evidence pěstounů.⁹³

Po zařazení žadatelů do evidence začíná proces párování, v rámci něhož jsou pro děti v registru vyhledávány vhodné pěstouni. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu soudem pouze na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V pěstounské péči na přechodnou dobu může být dítě umístěno nejdéle 1 rok. Soud musí každé tři měsíce přezkoumat důvody pro trvání pěstounské péče na přechodnou dobu.⁹⁴

2.3.5 Podpůrné služby pro pěstouny

Novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí provází dva nové pojmy:

Osoba pečující – pěstoun, předpěstoun, poručník, osoba, která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost

Osoba v evidenci – osoba, která může vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a je vedena v evidenci osob pro výkon pěstounské péče⁹⁵

Profesionalizace pěstounské péče směřuje k tomu, aby se tato péče stala službou dítěti a jeho rodině. K tomu pěstouni potřebují vzdělání, podporu, vedení a dostatečné finanční ohodnocení. Tyto atributy konkretizují Dohody o výkonu pěstounské péče.

---

⁹² <http://www.mpsv.cz/cs/14502>

⁹³ http://www.amalthea.pardubice.cz/cnrp_pro_zajemce.htm

⁹⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

⁹⁵ *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*. Zákon č. 359/1999 Sb. § 4a

Dohoda může být uzavřena s osobou v evidenci i s osobou pečující s orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo s jiným subjektem, k tomu pověřeným. (nezisková organizace, občanské sdružení). Pro tyto subjekty je zaveden příspěvek na výkon pěstounské péče ve výši 48 000 Kč.

Dohody o výkonu pěstounské péče by měly upravovat čtyři oblasti v životě pěstounů a dětí v pěstounské péči:

Respitní péče - právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let. (§ 47a)

Tato pomoc je potřebná zejména u dětí se specifickými potřebami, kde se může jednat o vyhledání vhodného tábora nebo zajištění pečovatele schopného postarat se o dítě s handicapem.

Vzdělávání pěstounů - právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin za 12 kalendářních měsíců. (§47) Klíčový pracovník mapuje vzdělávací potřeby rodiny a vytváří s pěstouny jejich vzdělávací plán. Formou vzdělávání mohou být různé přednášky, s interaktivními a supervizními prvky zaměřené na výměnu zkušeností, reflexí konkrétních situací.⁹⁶ Může probíhat i individuální formou či již nabízenou e-learningovou.

Doprovázení pěstounů, zprostředkování nebo poskytnutí odborné pomoci - povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí (§47). Hlavním smyslem této spolupráce je navázání vztahu mezi klíčovým pracovníkem a pěstounem, který je založen na vzájemné důvěře a stejném vnímání smyslu a cíle péče o konkrétní dítě. Jen tak se zvyšuje pravděpodobnost, že klíčový pracovník zachytí první signály možných problémů a že pěstoun bude schopen své nezdary i pochybnosti s ním sdílet.⁹⁷ Principem služby doprovázení je podpora rodiny. Klíčový pracovník rodinu navštěvuje optimálně 1x měsíčně (minimálně 1x za 2 měsíce) a je v osobním kontaktu i s dítětem. Dítě má od začátku (do 1 měsíce) vedení v evidenci vypracovaný Individuální plán ochrany dětí, který zahrnuje popis jeho potřeb, jež je třeba naplnit, cíle a plánované aktivity. Pracovník tak kontroluje, zda je rodinná péče v souladu s tímto individuálním plánem. Každých 6 měsíců podává zprávu o průběhu pěstounské péče orgánu sociálně-právní ochrany.⁹⁸ Součástí dohody je i stanovení státního příspěvku na pěstounskou péči. Podle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí se rozumí odměna pěstouna jako příjem ze závislé činnosti. Pečující osoby jsou tedy důchodově pojištěny. Osoba pečující má nárok na příspěvek při převzetí dítěte (do 6 let 8000 Kč, od 6 do 12 let 9000 Kč, od 12 do 18 let 10000 Kč. Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující i osoba v evidenci. Odměnu dostává vždy jen jeden z manželů. Výše odměny se stanovuje

---

⁹⁶ .Srov. *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Sborník z XIII. celostátního semináře, Brno, 25. - 26. 9. 2013.* s. 36-41.

⁹⁷ Tamtéž. s. 37.

⁹⁸ Srov. SEMERÁDOVÁ, M. *Metodika doprovázení.* s. 7-10.

podle počtu dětí v péči a stupni závislosti dítěte. (1 dítě 8000 Kč měsíčně, 2 děti 12 000 Kč měsíčně, 3 děti 20 000 Kč měsíčně. Stejně dostává i osoba v evidenci, či pokud je v péči alespoň 1 dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II či III. Pěstoun na přechodnou dobu pobírá 24 000 Kč za 1 dítě ve stupni II až IV. závislosti) Rodiče nebo prarodiče otce nebo matky dítěte v péči mohou dostávat odměnu pěstouna pouze v případech hodných zvláštního zřetele (sociální a majetkové poměry, zdravotní stav dítěte). Odměna jim náleží vždy, pokud pečují o 3 děti nebo o dítě ve II. – IV. stupni závislosti. Nezletilé nezaopatřené dítě v péči má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tento nárok dítěti náleží každý měsíc nejdéle do 26 roku jeho věku. Výše příspěvku je v rozmezí 4500 Kč – 9000 Kč v závislosti na věku a stupni závislosti na jiné osobě. Pěstoun mající v péči nejméně 3 děti mají nárok na příspěvek na zakoupení morového vozidla. Výše příspěvku činí 70% pořizovací ceny motorového vozidla, nejvýše však 100 000 Kč. Při dosažení zletilosti dítěte v péči má nárok na příspěvek ve výši 25 000 Kč.

Pobírání odměny pěstouna není překážkou pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání a následnou podporou v nezaměstnanosti a rekvalifikaci. (§47)

Vztah dítěte k jeho rodičům a rodině - Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v péči. Pěstoun má právo na pomoc při zajištění místa a asistence pro uskutečňování tohoto styku. (§47) Stejně i rodiče dítěte mají právo na informace o dítěti a právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat. Rodič rozhoduje o podstatných záležitostech dítěte. Soud může na návrh pěstouna tato práva a povinnosti pozměnit. (§960-969 NOZ) Vztah dítěte k jeho původním rodičům je upraven v jeho Individuálním plánu. Některé děti přicházející do pěstounské péče mají se svými rodiči či dalšími příbuznými navázaný vztah a – pokud je to v zájmu dítěte – je třeba tento vztah podporovat a rozvíjet, nejen prostřednictvím vzájemných kontaktů. Je třeba pomáhat dítěti zpracovat jeho minulost, přijmout ji se vším, co obnáší, protože jen takto může z dítěte vyrůst sebevědomý dospělý člověk se zdravě utvořenou identitou. A to se samozřejmě týká i dětí, které se svými příbuznými nemají vytvořený vztah, nebo kde byl vztah dlouhodobě přerušen a jeho obnovení není možné. Klíčovým prvkem vztahu dítěte k jeho rodině je to, jakým způsobem pěstoun rodinu dítěte vnímá a přijímá. Je těžké budovat v dítěti pozitivní a realistický vztah k jeho původu, pokud se sami pěstouni domnívají, že na rodině dítěte nic pozitivního není, že jsou to lidé, kteří nikdy nic dobrého neudělali a že je třeba před nimi dítě chránit. To je zřejmě jeden z nejtěžších úkolů pěstouna; přijmout svou roli nikoliv jako protiklad či nahrazení rodičů dítěte, ale jako jejich doplnění. Prostřednictvím poradenství a doprovázení se pěstounům pomáhá reflektovat jejich vztah k rodině dítěte, nacházet nejvhodnější způsob, jak s dítětem o jeho rodičích mluvit. Pokud jde o samotné kontakty rodičů a dítěte, vždy by měly být do těchto kontaktů zapojeni i pěstouni, neboť právě vztah mezi

pěstouny a rodiči je úhelným kamenem toho, jak bude samo dítě vnímat své rodiče a to, odkud ono samo pochází.⁹⁹

Konkrétní naplňování dohody je třeba individualizovat pro každou rodinu podle potřeb svěřeného dítěte. Dohoda musí postihovat všechny práva a povinnosti pěstounů. Na straně pěstounů jde o zpracování a přijetí role pěstouna v její mnohoznačnosti a složitosti, vztah pěstounů k rodině a původu dítěte a spolupráce s rodinou dítěte. Na straně dítěte v pěstounské péči se jedná o zpracování traumatu ze ztráty přirozeného rodinného prostředí, utváření identity dítěte, specifické potřeby související s genetickou zátěží a vývojovými fázemi dítěte.¹⁰⁰

Dohoda by měla zajistit kvalitu poskytované péče a výkonu služby. To vyžaduje vysokou kvalifikaci pracovníků v doprovázejících organizacích, systematickou odbornou práci s pěstouny a jejich rodinou, s rodiči umístěného dítěte, vysokou míru spolupráce krajského úřadu, soudu a orgánu sociálně-právní výchovy, doprovázející organizace a rodiče dítěte. S pěstouny na přechodnou dobu je potřeba intenzivní a systematická individuální práce s výrazným prvkem reflexe průběhu pobytu. Prožívaných změn a dopadu do rodinného systému.¹⁰¹

V podstatě záleží na každém pěstounovi, s jakou organizací podepíše Dohodu. Ty nabízejí pěstounům již mnoho služeb. Vedle vzdělávání, doprovázení rodiny, respitní péče nabízejí terapeutickou a psychologickou podporu, ale i možnost trávení volného času např. kroužky pro děti, víkendové pobyty, návštěvy kulturních zařízení aj. Záleží již na pěstounovi, jak dané služby bude využívat.

O kritických bodech v pěstounské péči se ještě budeme později zmiňovat.

3 Pěstounská péče v Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii.

V této části budou představeny systémy pěstounské péče v těchto zemích. Tyto země jsou nejčastěji srovnávané s Českou republikou. Velká Británie je nazývána „kolébkou“ pěstounské péče. K Rakousku máme velmi blízko a i náš systém je popisován dle rakouského modelu. Slovensko jsme nemohli vynechat, jak z důvodu společné historie, tak i jejího vyspělého systému pěstounské péče. Norsko bylo vybráno jako zástupce skandinávského modelu, jehož sociální systém je na velmi dobré úrovni. Ke všem těmto státům mám i osobně dobrý vztah. Kromě Norska a Slovenska v nich autorka této práce pobývala delší dobu. V Norsku a Velké Británii má kamarádku.

---

⁹⁹ Srov. SEMERÁDOVÁ, M. *Metodika doprovázení*. s. 7-10.

¹⁰⁰ Srov. *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Sborník z XIII. celostátního semináře, Brno, 25. - 26. 9. 2013.* s. 36

¹⁰¹ Tamtéž. s. 40-41.

3.1 *Pěstounská péče v Norsku*

Rádi bychom nyní souhrnně uvedli systém pěstounské péče v Norsku. Využili bychom některé poznatky od českých autorů a dále volný překlad z norských oficiálních stránek www.bufdir.no a fosterhjem.no, se kterým pomohla kamarádka autorky žijící v Norsku.

Norsko má v pěstounské péči již dlouhou tradici, ale uzákoněna byla až v roce 1952.¹⁰² Posloupnost řešení situace opuštěných, zanedbaných nebo týraných je seřazena následovně:

- pomoc ohroženým rodinám a rodinám v krizi, tak aby děti mohly vyrůstat ve zdravějším prostředí původní rodiny,
- osvojení,
- pěstounská péče,
- umístění ve speciálním zařízení.¹⁰³

V Norsku žilo v roce 2010 v náhradní péči 10 598 dětí. Z toho jich 9 225 žilo v pěstounské péči, přičemž 1 z 5 dětí je umístěno u někoho ve vlastní rodině (prarodiče, teta). Pouhých 13 % jich bylo umístěných v ústavu. Do 13 let nesmí být děti umístěné v ústavech. Pokračují další jednání o uzavření ústavů i pro mládež. Nikdo by neměl v ústavu být zbytečně dlouho. Maximální doba pobytu je 1 – 2 roky.

Rozhodující zákony o pěstounské péči nalezneme v The Child Welfare Act z roku 1992. Zákon č. 100 se týká služeb sociální péče pro děti. Dále je zde Zákon o dítěti a jeho právech upravený roku 2004. Systém pěstounské péče funguje na dvou úrovních. První je státní, kde nejvýše je ministerstvo pro otázky dětí a rovnoprávnosti (vládní úřad BUFDIR), následuje Norský úřad pro děti, mládež a rodiny a 5 regionálních úřadů (Bufetat). Druhá úroveň je místní, čili všechny sociální služby a služby pro děti jsou v obcích. Zajišťuje je třeba 26 regionálních konzultačních týmů Bufetat spolu s místními úřady a službami, které poskytují nestátní organizace.

Hlavní myšlenkou pěstounské péče je, že některé děti a mládež potřebují přemístit do bezpečnějšího a pozitivnějšího rodinného prostředí tak, aby jim bylo umožněno zdravě se vyvíjet během dětství a dospívání.

V Norsku bylo podle Bunkholdta popsáno několik forem pěstounské péče:

Pěstounský domov

Je to soukromý domov či rodina, která pečuje o jedno nebo dvě děti. Jedná se o děti, které potřebují alternativní péči, protože ve své původní rodině nedostávali adekvátní péči od svých rodičů. Jedná se většinou o umístění dlouhodobé. „ *Pěstounská*

---

¹⁰² Srov. BUBLEOVÁ, V. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. s.14.

¹⁰³ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 152.

*péče oficiálně končí v 18 letech, a je možné ji protáhnout se souhlasem rodičů i mladistvých až do 23 let.*¹⁰⁴

Přechodná a krizová pěstounská péče

Je to krátkodobá péče pro děti, které jsou v nouzové situaci.

Rozšířená pěstounská péče, někdy nazývaná terapeuticko-léčebná

Děti jsou umístěny v tzv. rodinných domech. Jsou zde děti se speciálními potřebami. V této péči je asi 10% dětí v pěstounské péči. Často se jedná o mladistvé s výchovnými problémy, které je obtížnější umístit v dlouhodobé pěstounské péči. Dále jsou zde děti tělesně či mentálně postižené, s vážnými psychosociálními problémy.

Relativně novou formou pěstounské péče je příbuzenská péče. Příbuzenská pěstounská péče je často dělána prarodiči, tetou či strýcem, zejména z matčiny strany dítěte. Tato péče má stejná práva na školení, podporu a finanční odměnu jako ostatní pěstouni. V této péči nemají děti většinou sourozence a vykazují méně problémů než děti v jiné pěstounské péči.

Pěstounská péče je pojímána jako dočasná pomoc. Po 2 letech se musí rozhodovat, kam bude dítě směřovat dále. Většina dětí má kontakt s původní biologickou rodinou.

Pokud u dítěte dojde k selhání v jeho biologické rodině, místní úřad po vyšetření situace může dítě umístit do zvláštního pohotovostního domu či rovnou do pěstounské rodiny. Rozhodnutí o umístění dítěte je vždy právní. Rodičům může být toto rozhodnutí buď nařízeno, nebo s ním musí souhlasit. Toto rozhodnutí provádí regionální sociální komise, která rozhoduje i o pravidelném kontaktu biologických rodičů s dětmi v pěstounské péči. Může rozhodovat o odejmutí rodičovských práv.

Bufdir má na starosti veškerou propagační činnost. Je v kontaktu s médii, tvoří Národní kampaň, vede webové stránky s informacemi pro veřejnost. Bufetat se věnuje regionálním kampaním za podpory stávajících pěstounů. Používá reklamní prostředky jako články v tisku, reklamy, informační letáky.

Bufdir na svých webových stránkách uvádí, že pěstounem se může stát manželé, svobodní, dokonce i registrovaní partneři stejného pohlaví. (V 90% je pěstounská péče vedena v domácnosti muže a ženy).

Někteří žadatelé mohou mít vlastní děti. Tato zkušenost je brána jako přednost při výběru žadatele. Vždy se posuzuje, zda nové dítě má dobré předpoklady se sžitím v pěstounské rodině. Děti s agresivními projevy nemohou být umístěny do rodiny s malými dětmi.¹⁰⁵

Obecné požadavky na žadatele jsou:

- schopnost, čas a energie, které jsou ochotny dát dítěti, aby mělo dobrý a bezpečný domov,
- stálá životní situace,
- dobré zdraví,

¹⁰⁴ BUBLEOVÁ, V. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. s.15.

¹⁰⁵Tamtéž.

- dovednosti zaručující dobrou spolupráci,
- ekonomické, bytové a sociální vyhovující podmínky pro poskytnutí místa pro seberealizaci dítěte,
- bezúhonnost.

Žadatel o pěstounskou péči podá žádost na příslušném úřadu Bufetat (Severní, Jižní, Západní, Východní a Střední).

Zde doloží všechny doklady, vyplní dotazník a projde několika pohovory. Sociální pracovník jej navštíví v jeho místě bydliště. Tuto návštěvu provedou během příprav žadatele 4x. Žadatel pak musí projít speciálním školením pro nové pěstouny. To zajišťují místní orgány sociálních služeb či některé neziskové organizace, které si úřady najímají. Právoplatným vlastníkem náboru a školení je Bufetat. Obecně používaným systémem pro školení je program PRIDE. (pozn. Pilotní program PRIDE byl spuštěn i v České republice.)

Tento program proběhne v 10 sezeních po 3 hodinách.

Mezi hlavní témata patří:

- co znamená být pěstounským rodičem,
- specifické problémy pěstounské péče,
- spolupráce s biologickou rodinou,
- právní otázky,
- spolupráce s místními úřady,
- vztahy s okolím,
- profesionální tajemství,
- psychologické otázky života.¹⁰⁶

Žadatelé si během školení získají nové kontakty a mohou si později vzájemně pomáhat. Školení může probíhat skupinově i individuálně. Pro žadatele o krizovou nebo rozšířenou pěstounskou péči dále probíhá speciální doškolovací forma zaměřená na děti se zvláštními potřebami. Ti mohou dále využívat výcvikový program PMTO. Ten je zaměřen pro rodiče, kteří potřebují pomoci se zvládnutím výchovných problémů.¹⁰⁷

Poté, co je žadatel schválen k výkonu pěstounské péče ve spolupráci s místním úřadem vybere vhodné dítě. Přednost je dána příbuzenské pěstounské péči. Maximální počet dětí není přesně stanoven. Více než 2 děti jsou umístěny jen výjimečně.

Pěstoun podepíše dohodu s místní službou pro sociální péči pro děti. Je to písemná smlouva zahrnující práva a povinnosti pěstounů a služby a je daná zákonem. Pěstouni

¹⁰⁶Srov.BUBLEOVÁ, V. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. s.16.

¹⁰⁷ www.oslc.org/about/bestpractise

s rozšířenou péčí ve speciálních domech spadají pod Bufetat. Ti musí mít péči jako práci na plný úvazek. Ostatní mohou pracovat.

Dohoda detailně popisuje oblasti zajišťující pěstounskou péči:

- plán péče o dítě v pěstounské péči,
- supervize pěstounů,
- kontakt s biologickou rodinou dítěte,
- pokrytí nákladů spojených s pěstounskou péčí,
- povinnosti pěstounů.

V průběhu pěstounské péče jsou pěstouni dále doprovázeni a pravidelně se jejich práce vyhodnocuje. Rok po umístění se pěstouni účastní programu poradenských skupin a dalších specializovaných školení v případě potřeby. Rodina může využívat všechny běžné služby sociální sítě a služby odborníků např. psycholog, lékař. Místní sociální pracovník má roli supervizora, který sleduje vývoj dítěte, situaci v rodině, udržuje kontakty s biologickými rodiči a snaží se s nimi pracovat ta, aby byl možný návrat dítěte. Na jednoho pracovníka připadá 7 – 8 rodin. Vedou dokumentaci a přehodnocují neustále situaci. Bufetat zajišťuje semináře pro pěstouny, ale i pro biologické rodiny, tak i pro mládež, která přichází do pěstounské péče. Podle celostátní dohody dostávají pěstouni příspěvek na pěstounskou péči. Jedná se o 15 – 20% průměrného příjmu v Norsku. Závisí na věku dítěte a formě pěstounské péče. U specializované pěstounské péče dostává pěstoun výplatu jako v práci (ve stejné výši jako zaměstnanec ústavu) a má právo na penzi.

3.2 Pěstounská péče v Rakousku

Při popisu tohoto systému budeme vycházet z některých dostupných informací v českém jazyce a dále z vlastního překladu autorky webových stránek www.pflegefamilie.at.

V Rakousku je systém pěstounské péče dobře rozpracován a má dlouholetou tradici. Legislativně je zakotven ve Všeobecném občanském zákoníku (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch) v § 179 – 185. §184 přímo stanovuje, že pěstouni jsou osoby, které vychovávají a pečují o dítě, celodenně či částečně), které je potřeba podporovat v blízkém vztahu k jejich biologickým rodičům. Dalším zákonem, který upravuje pěstounskou péči, je Zákon o ochraně dítěte z roku 1990. (§8-26) Tento zákon upravuje zprostředkování, přípravu a doprovázení při pěstounské péči.

Pěstounská péče je založena na postupech práce založené na partnerství a spolupráci s rodiči.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Srov. SYCHROVÁ, A. Pohledy na praxi zahraničních systémů péče o ohrožené děti. In *Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe*, s.8-19.

Sociálně-právní ochrana dětí je upravena na úrovni spolkové a na úrovni místní. Zvláštní postavení má „úřad pro blaho mládeže“ (Jugendwohlfahrt), který zahrnuje všechna opatření péče o matku, kojence a mládež, která jsou v zájmu dítěte. Tento úřad vykonává také poručnictví nad dětmi, které nejsou v péči rodičů, do té doby, než soud rozhodne o dalším ustanovení.

Pokud se ocitne dítě v ohrožující situaci, nejprve se za pomoci mírných opatření snaží zlepšit podmínky pro dítě v jeho původní rodině. Pokud k žádnému zlepšení nedochází, pak je přípustné umístit dítě do cizího prostředí. Zejména u kojenců a malých dětí má přednost umístění v náhradní rodinné péči. Umístění v cizím prostředí nemá trvat déle, než je nezbytně nutné. Proto je potřeba zajistit, aby byl zachován kontakt mezi rodiči a dětmi a aby se díky péči sociálních pracovníků, pomoci terapeutických opatření atd. zlepšila situace rodičů tak, že bude možný návrat do vlastní rodiny.

Umístit dítě na základě výchovného opatření zbavujícího vlastní rodiče péče je možné do:

- pěstounské rodiny,
- SOS vesniček,
- rodinné bytové skupiny,
- sociálně-pedagogické bytové komunity,
- chráněného bydlení.

Otázka, zda je umístění nutné dlouhodobě nebo pouze na přechodnou dobu, má rozhodující význam pro úřad péče o mládež, rozhoduje-li, jaký druh opatření bude přijat. Některé děti potřebují „náhradní rodinu“. Jiné děti zase potřebují pouze dočasně umístění v zařízení stacionární péče doprovázené intenzivní sociálně-pedagogickou prací s dítětem i s původní rodinou. Podle vyhodnocení situace je třeba volit umístění dítěte. Zcela podstatné při umístění mimo rodinu je zapojení dětí i jejich rodiny do rozhodovacího procesu. Účast dítěte má různou podobu závislou na stavu vývoje a osobní či životní situaci dítěte. Nástrojem zapojení je v tomto směru „plán pomoci“. Cílem plánu pomoci je co nejvíce zapojit dotyčnou osobu do rozhodovacího procesu. Tímto způsobem jsou zohledněny také vazby existující při odloučení dítěte od jeho původní rodiny. Smyslem plánu je také to, že přijatá opatření jsou pro všechny zúčastněné transparentní a kontrolovatelná. Při vytváření plánu pomoci se rovněž uplatní výše zmíněná zásada dohody s rodiči (tam, kde je alespoň trochu možná), neboť společně dohodnuté cíle usnadňují spolupráci i naději na sanaci biologické rodiny jako hlavního cíle všech opatření.

Malé děti jsou předávány z rodin přímo do pěstounské péče, větší děti přecházejí na krátký čas do krizového centra tak, aby byl dostatek času pro přípravu jeho umístění do rodiny.¹⁰⁹

Pěstounem se mohou stát manželské páry, nesezdaní partneři či jednotlivci. Nezáleží na tom, zda má děti vlastní či žádné. Věková hranice pro zájemce je 25 – 40 let. Podle místa bydliště si vyberou organizaci, která je bude během příprav doprovázet. Jednou z organizací je sdružení „Iniciativa náhradní rodiny“, Peter Pan nebo Pro Juventute.. Žadatel o pěstounskou péči nejprve navštíví úřad pro péči o mládež (Jugendamt), který se nachází na magistrátech příslušného města. Zde vyplní dotazník, doloží doklady, prokáže svou bezúhonnost, zdraví a současnou rodinnou situace. Sociální pracovník ho posléze navštíví doma, aby zjistil jeho bytové a sociální podmínky.¹¹⁰

Žadatel se musí rozhodnout, o jaký typ pěstounské péče by měl zájem a podle toho se na něj bude v přípravných kurzech připravovat. Může se rozhodovat, zda bude mít zájem o pěstounskou péči dočasnou či dlouhodobou či zda chce být asistentem nebo náhradním rodičem.

Typy pěstounské péče:

Klasická pěstounská péče - nabízí dětem, které nemohou zůstat u původních rodičů, náhradní rodinné prostředí. Na prvním místě zůstává stále snaha o zpětnou integraci dítěte do původní rodiny. To vyžaduje spolupráci rodičů dítěte, sociálního pracovníka a pěstounů. Do tohoto typu péče jsou často umísťováni kojenci a malé děti. Do této péče patří také příbuzenská pěstounská péče. Na www.igelkinder.at se uvádí, že dítě může být s pěstounem příbuzné do 3. stupně příbuznosti. Výhodou této péče je, že dítěti zůstává kontakt s původní rodinou. Pro pěstouna je výhodou, že dítě většinou dobře znají. Nejsou však schopni poskytnout profesionální péči jako vyškolení pěstouni.¹¹¹

Dočasná pěstounská péče – nazývána jako Familienpädagogik. D. Zezulová ji ve své knize nazývá sociálně-pedagogická pěstounská rodina. Ta přijímá děti se zvláštními odlišnostmi chování, starší děti jinak obtížně umísitelné, děti z nezdařené dřívější náhradní rodiny, tělesně či psychicky postižené, s obtížným kontaktem s biologickou rodinou, týrané, zneužívané.¹¹²

Tento druh pěstounské péče funguje od roku 1986. Nejkritičtější byl rok 1993, kdy se nepřihlásila žádná náhradní rodina a zdravé děti musely být umísťovány do ústavů. Od roku 2012 funguje nový systém, který zahrnuje povinnosti pěstounů, jejich sociální zabezpečení a vyšší odměny.

Dočasná pěstounská péče se dále dělí na:

---

¹⁰⁹ Srov. SYCHROVÁ, A. Pohledy na praxi zahraničních systémů péče o ohrožené děti. In *Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe.*, s.8-19.

¹¹⁰ http://noe.gv.at/Gesellschaft-Soziales/Familien/Pflegekind-Pflegeeltern/Pflegestellen_Allgemeines.html

¹¹¹ www.igelkinder.at

¹¹² Srov. ZEZULOVÁ, D. *PPA*. s. 177.

Krizovou péči, která má již v pěstounské péči své pevné místo. Cílem je připravit ohroženému dítěti podmínky vedoucí k jeho zklidnění a stabilizaci po špatných zkušenostech a zážitcích, které dítě prožilo. Pěstouni musí zajistit prostor pro plánování jeho budoucího směřování a vývoje. V této péči dítě zůstává 8 týdnů (výjimečně 12). Pěstouni musí být pro tuto péči speciálně připraveni. Přijmutí dítěte musí být umožněno v kteroukoli hodinu, i o víkendech.

Doprovázející rodinná péče, která je vhodná pro děti, které mají dobré podmínky k tomu, aby se vrátili do původní rodiny. Vztah dítěte k původní rodině musí být dostatečně pevný a biologičtí rodiče nesmí ztratit své rodičovské role a přenechat péči jen na pěstounech. Tato péče funguje od roku 1997. 55 % dětí v této péči se vrátí zpět k původní rodině a 13 % zůstane u dočasných pěstounů natrvalo. Zvláštní formou této doprovázející péče je umístění matky s dítětem. Je určen pro mladé matky, které takto dostanou příležitost k tomu, aby se dostalo vhodné péče a zázemí pro její dítě i pro ní, pokud je v nevýhodné situaci. Od zkušených rodičů se učí, jak právně uchopit svou mateřskou roli. To by ji mělo naučit vést samostatný život tak, aby byla schopná postarat se o své dítě.

Dalším typem pěstounské péče je SOS vesnička, která má své kořeny právě v Rakousku, když zde byla založena první vesnička roku 1949 H. Gmeinerem. V Rakousku je 14 vesniček, které nabízejí 77 různých typů služeb zahrnující školky, školy, střední školy, přípravné školy pro pečovatele, lékařská zařízení či sociální centra. Centrum vesniček je složeno z několika domů (10-15). V každém domě je zastoupen otec či nejčastěji matka, kteří mají k dispozici další vychovatele. Děti sem přicházejí poté, co nemají možnost zůstat ve své původní rodině. V každém domě je umístěno 5 – 6 dětí, různého věku a pohlaví do věku 10 let. Pokud sem vstupují sourozenci, mohou být i staršího věku.¹¹³

Pokud si tedy žadatel vybere vhodnou pěstounskou formu, může se přistoupit k vlastní přípravě k péči. Ta zahrnuje základní přípravný kurz, který proběhne ve 4 víkendech a je rozdělen do 2 částí. V první části se mluví o jejich motivaci, o jejich představách a přáních, o dítěti, které by chtěli přijmout, o jeho věku, pohlaví či zvláštních potřebách. Ve druhé části se žadatelé seznamují s vývojovou psychologií dítěte, péčí o ohrožené děti a také o přijmutí nového dítěte do rodiny. Dále se musí naučit pracovat s původní rodinou, se kterou by dítě mělo zůstat v kontaktu.

Pokud se žadatel rozhodne pro nějakou formu dočasné péče, musí projít ještě nadstavbovým vzdělávacím kurzem, jelikož na tyto pěstouny musí být kladeny mnohem vyšší nároky. Musí být připraveni zvládat různé požadavky vzhledem k umístění ohrožených dětí.

Nástavbový kurz trvá celkem 61 hodin, kde jsou seznámeni se specifiky pěstounské péče.¹¹⁴ Obsahem tohoto kurzu je seznámení s legislativou této problematiky, prevencí a zdravým životním stylem, sexuální výchovou, zvláštnostmi v chování dětí, poruchami chování, terapeutickými možnostmi ve výchově těchto dětí, syndromem CAN a jiných

¹¹³ <http://www.sos-kinderdorf.at/sos-kinderdorf-erleben/unsere-auftrag>

¹¹⁴ Srov. ZEŽULOVÁ, D. PPA. s. 177.

traumatech dětí. Spolu s odborníky (psycholog, terapeut) je jim umožněno vlastního sebezpoznání a diskutuje se s nimi o jejich roli jako sociálně-pedagogického terapeuta. Tato diskuze trvá 9 hodin a ukončuje jejich přípravu k pěstounovi jako terapeutovi.

Po absolvování všech přípravných kurzů podepíše pěstouni s některou organizací smlouvu. Od roku 2012 si mohou vybrat ze 3 typů smlouvy (Dienstvertrag). Mohou se rozhodnout, že žádnou smlouvu nepodepíše. Pak dostávají minimální odměnu pěstouna a podporu ve formě 12 hodin doprovodných služeb za rok. Pokud si vyberou smlouvu, která jim zajišťuje pojištění sociálního zabezpečení (nezaměstnanost, úraz, nemoc, důchod), obdrží 390 Euro 14x ročně, ale musí splnit mnoho povinností určených smlouvou. Smlouva obsahuje Bucheltern, kde pěstouni vedou záznamy o všech činnostech při zajišťování kvality opatření o výchově dítěte. Každý týden musí sociálnímu úředníkovi, přidělenému z úřadu sociální péče pro mládež, podávat Protokol o péči. S tímto sociálním pracovníkem musí strávit minimálně 12 hodin ročně ve své domácnosti. Musí absolvovat vzdělávací kurzy v počtu 24 hodin za rok. Dále se musí účastnit skupinových sezení s pěstouny a to 5 – 6 za rok. Jednou za rok musí podat zprávu o pokrocích při péči a výchově dítěte. Pokud si vyberou variantu, že podepíše smlouvu, ale pojištění si hradí sami, nemusí plnit povinnosti v takové míře jako v první variantě, ale obdrží také nižší odměnu. Pokud žádnou smlouvu nepodepíše, pak jsou pro ně tyto povinnosti dobrovolné.

„Pro eliminaci největších rizik neúspěšnosti pěstounské péče je stanoveno několik zásad, které musejí být splněny před umístění dítěte:

- *Dítě by mělo být nejmladším dítětem v rodině. Musí být alespoň o jeden rok mladší než jeho nejbližší sourozenec.*
- *Věkový rozdíl mezi pěstounem a dítětem by měl odpovídat přirozenému věkovému rozdílu mezi rodičem a dítětem.*
- *Pokud jsou děti věkově blízké, může docházet k velkým problémům – k žárlivosti mezi sourozenci a k potížím při začlenění dítěte do rodiny nebo přizpůsobení se novému životnímu prostředí. Proto je nutný přirozený věkový rozdíl mezi sourozenci.*
- *Doba čekání na přijetí dalšího dítěte do rodiny je stanovena nejméně na jeden rok. Je potřeba poskytnout dostatek času na adaptaci dítěte v rodině.*
- *V případě, že je do rodiny umístěno více dětí, neměly by pocházet z více než dvou různých rodin vzhledem k dalším kontaktům s biologickými rodiči“¹¹⁵*

3.3 Pěstounská péče na Slovensku

Slovenská republika je nám přirozeně nejbližší. Náhradní rodinná péče vychází ze společné historie posledních 70 let a z velmi podobných socioekonomických podmínek. Přesto je skladba pěstounské péče jiná než u nás.¹¹⁶

¹¹⁵ Srov. SYCHROVÁ, A. Pohledy na praxi zahraničních systémů péče o ohrožené děti. In *Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe*, s.8-19.

¹¹⁶ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 150.

Stejný systém náhradní péče probíhá až do roku 1992, kdy došlo k rozdělení obou států a Slovensko se stalo v roce 1993 samostatným suverénním státem. Na Slovensku začnou vznikat občanská sdružení (Úsměv jako dar, Návrat), která usilují o reformu náhradní rodinné péče a transformaci dětských domovů. Od roku 1997 přešel systém péče pod jedno ministerstvo (Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny). Do té doby byl řízen třemi resorty. K transformaci dětských domovů dochází po nové právní úpravě roku 2009, kdy sen dětský domov zřizuje jako centrum dětí nebo domov dětí. Domovem dětí může být takové zařízení, kde děti žijí v profesionálních rodinách nebo v samostatných skupinách v samostatných rodinných domech nebo bytech v běžných obytných domech. V zákoně se objevuje profesionální rodič, který je však zaměstnancem dětského domova. Vývoj této formy péče byl však velmi pomalý. V roce 1997 působilo na Slovensku 7 profesionálních rodin. V roce 2008 to již bylo 333 profesionálních rodin a o dva roky později již 514 rodin.¹¹⁷ V roce 2011 přinesla novela v zákoně sociálně-právní ochrany dítěte a o sociální kuratele č. 180/2011 Z.z. výraznou změnu. Děti do 6 let mají vyrůstat v profesionální rodině a ne v dětském domově. Dřívější ustanovení z roku 2009, které takto ošetřovalo dítě do 3 let, nebylo příliš dodržované.¹¹⁸

Na Slovensku je nejvyšším zájmem pro dítě vyrůstat ve své vlastní funkční rodině. Pokud dítě tuto možnost nemá, je pro něho nejlepší vyrůstat u příbuzných. V případě, že není možné ani tato možnost, může vlastní rodinu nahradit náhradní rodina. V dětských domovech však stále žije více než 5 000 dětí¹¹⁹. Náhradní péče je výraz, který je úzce spojen s problematikou dětí, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině a s vlastními rodiči a to z jakýchkoliv důvodů. Podle zákona je náhradní péčí vícero osobně uspořádaných, na sebe navazujících a vzájemně se podmiňujících dočasných opatření, které nahrazují osobní péči rodičů o nezletilé dítě v případech, kdy jim ji rodiče nezabezpečují nebo nemohou zabezpečit. Pole tohoto zákona je náhradní rodinná péče:

- svěřením nezletilého dítěte do osobní péče jiné fyzické osoby než rodiče,
- pěstounská péče,
- ústavní péče.¹²⁰

Legislativní ukotvení náhradní rodinné péče nalezneme v zákoně o rodině č. 36/2005 Z. z. a novela zákona č.297/25005, 615/2006, 201/2008 a 217/2010, který úzce komunikuje se zákonem sociálně-právní ochrany dětí a sociální kuratele č. 305/2005 a její vyhláškou č. 390/2005 Z.z. a zákon č. 466/2008 Z. z.. Hmotné sociální zabezpečení pěstounů upravuje zákon č. 627/2005 Z.z., o příspěvcích na podporu náhradní rodinné péče o dítě s novelou č. 468/2011.¹²¹

---

¹¹⁷ Srov. KŘIŠTEK, A. Systém opatření na ochranu dítěte. IN *Zásahy veřejné moci do rodičovských práv a jejich dopad na rodinný život. Právní komparativní studie*

¹¹⁸ <http://www.navrat.sk/?lang=SK&cat=9e34a904db34ee76d8a954d08387b42f>

¹¹⁹ <http://www.usmev.sk/sk/nahradne-rodiny>

¹²⁰ Srov. GABURA, J. *Teória rodiny a proces práce s rodinou* (dále jen TR PPR). s. 126.

¹²¹ Srov. NÁVRAT. *Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka.*

Pěstounská péče je forma státem garantované, kontrolované a řízené formy náhradní rodinné péče pro neosvojitelné děti. Vzniká rozhodnutím soudu. Výjimečně může rozhodovat úřad práce, sociálních věcí a rodiny se souhlasem rodičů, pokud není nařízena ústavní péče.¹²²Pěstounská péče může být ze závažných důvodů zrušena rozhodnutím soudu. Pokud o zrušení požádá pěstoun, soud žádosti vždy vyhoví.¹²³

Finanční odměnu pro pěstouna zabezpečuje stát. Pěstouni nejsou zákonnými zástupci dítěte. Vyživovací povinnost plní biologičtí rodiče, kteří také mají právo na styk s dítětem. Pěstounská péče může probíhat individuální formou v rodině či skupinou v zařízeních pěstounské péče. Pěstounem se může stát osoba zapsaná do záznamu žadatelů a musí absolvovat přípravu na náhradní rodičovství a splnit všechny potřebné podmínky.¹²⁴

Ústavní péče zahrnuje také formu profesionálního rodičovství. Jedná se o rodinnou formu ústavní péče o děti s nařízenou ústavní péčí. Profesionální náhradní rodina může být dlouhodobá i přechodná. Je založena na bázi sociálně-prvních vztahů.¹²⁵

Profesionální náhradní rodina je součástí dětského domova. O svěřením dítěte rozhoduje ředitel dětského domova. Profesionální rodič se stává jeho zaměstnancem. Výši mzdy stanovuje také ředitel dětského domova dle platných platových směrnic. Profesionální rodič se stará o dítě 24 hodin denně. Vedle pracovní smlouvy uzavře pěstoun ještě dohodu o vykonávání péče v profesionální náhradní rodině. Do péče mohou být umístěny nejvíce 3 děti. Jedno dítě představuje poloviční úvazek. Pokud se jedná o postižené dítě, přísluší pěstounovi celý úvazek. Pokud jsou zaměstnání manželé, může být v rodině umístěno až 6 dětí. Pokud je přijata sourozenecká skupina, lze tento limit překročit. Dítě může zůstat v péči do doby své nesamostatnosti a nezaopatření, max. do 25 let. Dítěti náleží také příspěvek na úhradu nákladů na dítě.¹²⁶

Do profesionální péče je možno svěřit i starší dítě, či dítě s různými výchovnými problémy, anebo děti tělesně či mentálně postižené.

Přechod dítěte z dětského domova do profesionální rodiny je časově méně náročný, protože probíhá bez soudního rozhodnutí a bez souhlasu biologických rodičů.¹²⁷

Profesionální rodič musí splňovat vyšší nároky, která tato péče obsahuje. Musí splňovat kvalifikační předpoklady, které vymezují vzdělání pěstounů na minimálně středoškolské ukončené maturitou. Dále musí absolvovat odbornou přípravu v rozsahu 40 – 60 hodin.¹²⁸ Menší počet hodin stačí splnit žadatelů s pedagogickým vzděláním.¹²⁹Tuto přípravu zajišťuje úřad práce, sociálních věcí a rodiny či

---

¹²²Srov. GABURA, J. *TR PPR*. s. 128.

¹²³ http://www.minibodka.estranky.cz/clanky/pojmy_-profesionalne-rodicovstvo_-pestunska-starostlivost_-adopcia-a-nahradna-osobna-starostlivost.html

¹²⁴ Srov. GABURA, J. *TR PPR*. s. 128.

¹²⁵ Tamtéž. s. 130.

¹²⁶ ROHÁČEK, Marek. Profesionální náhradní rodina na Slovensku. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče, Sborník z III. celostátního semináře NRP Brno, 19.-30. 9. 2003.* s. 21-25.

¹²⁷ <http://www.usmev.sk/nahradne-rodiny?lang=sk#profesion%C3%A1lna-rodina-%C3%BAtavn%C3%A1-starostlivost%C5%A5>

¹²⁸ Srov. GABURA, J. *TR PPR*. s. 130.

¹²⁹ http://www.pestounskapece.cz/slovensko.php#np_slovensko

akreditované subjekty (Úsměv jako dar, Návrat, Místo pod sluncem). Po obdržení certifikátu může žadatel kontaktovat vybraný dětský domov.¹³⁰

Největším rizikem profesionálního rodičovství je dočasnost vztahu, navázání se navzájem rodičů a dětí na sebe a následné ukončení tohoto vztahu, pokud se vyřeší problémy v biologické rodině anebo se o dítě začne zajímat stabilní náhradní rodina.¹³¹

Pěstounem se může stát fyzická osoba s trvalým pobytem na území Slovenské republiky, trestně bezúhonná s osobními předpoklady tak, aby byla schopna vykonávat péči v zájmu dítěte. Dítě je možné svěřit do společné péče i manželům.¹³²

Zájemce o pěstounskou péči si podá žádost v místě bydliště na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny. Sociální pracovník připraví spisovou dokumentaci. Ta zahrnuje potřebné údaje pro evidenci žádosti. Je třeba doložit zprávu o bytových, rodinných, sociálních vypracuje sociální pracovník po návštěvě místa bydliště žadatele) a majetkových (potvrzení o příjmu) poměrech žadatele, zprávu o zdravotním stavu, vyjádření obce o způsobu života žadatele a výpis z rejstříku trestů. Žadatel vyplní informativní dotazník a se sociálním pracovníkem si domluví schůzku v místě bydliště. Po splnění zákonných požadavků může žadatel podstoupit odbornou přípravu k vykonávání pěstounské péče či k profesionálnímu rodičovství. K výkonu pěstounské péče je třeba 26 hodin odborné přípravy, k profesionálnímu rodičovství 40 hodin, v případě, že má žadatel pedagogické vzdělání, či 60 hodin. K přípravě si žadatel může vybrat přímo úřad či jiný akreditovaný subjekt. Příprava na úřadě je bezplatná, jiné subjekty mohou požadovat finanční úplatu.

K přípravě je nejčastěji využíván komplexní vzdělávací program PRIDE.¹³³

Odborná příprava probíhá individuální, skupinovou i kombinovanou formou. Příprava pro pěstounskou péči spočívá v poskytnutí základních informací o náhradní rodinné péči, vývoji dítěte a jeho potřebách, právech dítěte v náhradní rodinné péči, právech a povinnostech rodiče.¹³⁴

Pokud si žadatel vybere subjekt, který používá program PRIDE, čeká ho 30 hodin výcviku. Tento program vytvořený v USA je na Slovensku užíván od roku 2002. Mělo by se vlastně jednat zážitkový proces, který se opírá o emocionální stránku člověka. Program provázejí odborníci, kteří naučí pěstouny vidět potřeby dítěte a získat schopnosti, které tyto potřeby pomohou naplnit. Výcvik probíhá většinou 1x týdně, kdy se setkává skupina žadatelů o počtu 10 – 15 osob. Součástí programu jsou i 3 individuální konzultace a rozhovory v žadatelově domácím prostředí. Po absolvování odborné přípravy obdrží žadatel závěrečnou zprávu a certifikát o připravenosti k výkonu k pěstounské péči.¹³⁵

¹³⁰ <http://www.detskydomovkocurice.sk/ako-sa-stat-profesionalnym-rodicom>

¹³¹ Srov. GABURA, J. *TR PPR*. s. 130.

¹³² http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/nahradna-starostlivost.html?page_id=1207

¹³³ <http://www.usmev.sk/nahradne-rodiny?lang=sk#2-krok-n%C3%A1v%C5%A1teva-%C3%BAradov>

¹³⁴ http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/nahradna-starostlivost/pestunska-starostlivost.html?page_id=1210

¹³⁵ <http://www.usmev.sk/nahradne-rodiny?lang=sk#3-krok-pr%C3%ADprava-program-pride>

Určený orgán sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately rozhodne o zapsání žadatele do seznamu žadatelů.¹³⁶

Příprava pro profesionální rodičovství je závislá na kvalifikačních předpokladech žadatele. Předpokladem je středoškolské vzdělání s maturitou. V případě, že se u dítěte projeví poruchy chování, drogová anebo jiná závislost, pak může profesionální rodičovství vykonávat jen osoba vysokoškolsky vzdělaná. V současnosti vykonávají přípravu tři akreditované subjekty (Miesto pod slnkom n.o., Návrat o. z., Spoločnosť priateľov deti z dětských domovov Úsmev jako dar).

Cílem 60 hodinové (příp. 40) přípravy je zprostředkovat sebepoznání, sebereflexi a interaktivní a zážitkové učení. Nejdůležitějším rozdílem oproti přípravě k pěstounské péči je nácvik praktických schopností ve výchově dětí a mládeží. Právě modelové situace představují pro žadatele nejdůležitější část přípravy. Další témata jsou shodná jako v přípravě pro pěstounskou péči. Jedná se o poskytnutí základních informací k náhradní rodinné péči, o právech dítěte v ústavním zařízení a o vývoji dětí a jeho potřebách. Důležitá témata jsou citové vazby a její poruchy, psychická deprivace, trauma, fetální alkoholový syndrom, zanedbávání, zneužívání a týrání dětí. S těmito problémy se profesionální rodič může ve své péči setkat. Příprava zahrnuje také téma příchodu a odchodu dítěte. Přípravuje žadatele na možnost, kdy dítě bude připraveno k navrácení do původní rodiny či do jiné pěstounské rodiny. Žadatel se naučí tvořit Knihu života, která je jedním z nástrojů k podpoře identity dítěte. Velkou část příprav zahrnuje příprava komunikačních dovedností žadatelů. Příprava probíhá ve skupinách, kde je 10 – 14 žadatelů.¹³⁷

Žadatel po skončení příprav obdrží certifikát a může být zapsán do seznamu žadatelů na úřadu práce, sociálních věcí a rodiny.

Poté kontaktuje nejbližší dětský domov.¹³⁸

Do dětského domova zašle svůj životopis a žádost o přijetí do zaměstnání. V dětském domově absolvuje seznamovací rozhovor a absolvuje psychologické vyšetření. Sociální pracovnice navštíví uchazeče v místě bydliště. Poté je uchazeč zařazen do databáze a čeká na dítě. Po 2 letech čekání by si uchazeč musel aktualizovat svou odbornou přípravu. Záleží tedy na požadavcích a představách o dítěti. Čím menší požadavky, tím rychleji dítě dostanou. Poté dojde k interakci s dítětem v dětském domově. Přítomný je i psycholog či sociální pracovník, který následně vypracovává zprávu o doporučení rodiče dítěti. Interakcí může být klidně 20. Záleží velmi na postoji dítěte k uchazeči. Pokud dítě uchazeče i po 20 setkáních odmítá, není pro něj tento uchazeč vhodný.¹³⁹

Po vybrání vhodného rodiče pro dítě, sepíše profesionální rodič s dětským domovem dohodu o vykonávání péče v profesionální náhradní péči a pracovní smlouvu,

¹³⁶ http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/nahradna-starostlivost/pestunska-starostlivost.html?page_id=1210

¹³⁷ <http://www.navrat.sk/?lang=SK&cat=f82cdc49e58fdaf5350846912dac230c>

¹³⁸ http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

¹³⁹ <http://www.detskydomovkocurice.sk/osvojenie-a-pestunska-starostlivost>

kde má jasně definovanou pracovní náplň. Dle této náplně zabezpečuje všechny potřeby dítěte, sleduje jeho vývoj a zaznamenává ho do Knihy života. Vede finanční a šatní deník. Ten předkládá každých čtvrt roku spolu s účetními doklady, které následně proplácí dětský domov. Dále vede deník majetku dítěte.¹⁴⁰

Pěstoun i profesionální rodič může využívat široké spektrum sociálních služeb, které jim poskytnou občanská sdružení či jiné subjekty, které tyto služby pro náhradní rodinnou péči poskytují. Nabízí mnoho podpurných služeb zahrnující poradenství, vzdělávací a zážitkové kurzy, program využívající celou rodinu (program připoutání), tréninky rodičovských schopností (terapie dotykem), víkendové pobyty, odlehčovací služby (pomoc v domácnosti, volnočasové aktivity pro děti), terénní sociální práci.¹⁴¹

Klíčovou osobou je sociální pracovnice dětského domova či úřadu, který vede ve spise návrhy ve věcech výživy a výchovy dítěte.

Stát poskytuje tyto finanční příspěvky:

- jednorázový příspěvek dítěti svěřenému do náhradní péče – 500 Euro,
- jednorázový příspěvek dítěti při zániku náhradní péče – 922,29 Euro,
- opakovaný příspěvek dítěti svěřenému do náhradní péče - při péči o 1 dítě 175,62 Euro měsíčně, 3 a více dětí 124,91 Euro měsíčně,
- opakovaný příspěvek náhradnímu rodiči – 72,36 Euro měsíčně při péči o těžce zdravotně postižené dítě.¹⁴²

Dětský domov poskytuje zaměstnanci, kterým je profesionální rodič, finanční prostředky zabezpečující úhradu výdajů na stravu, ošacení a zabezpečení věcí a služeb osobní potřeby dítěte a poskytuje mu základní vybavení. Suma se stanovuje podle věku dítěte a nejvíce do výšky trojnásobku životního minima.¹⁴³

3.4 Pěstounská péče ve Velké Británii

Pěstounská péče se stala ve Velké Británii nejběžnější formou řešení osudu opuštěných dětí a sociálně osiřelých dětí.¹⁴⁴

V roce 2009 žilo v pěstounské péči 60 900 dětí a v roce 2012 to bylo kolem 94 000 dětí.¹⁴⁵

Základní legislativa v pěstounské péči ukazuje na zákon o dětech z roku 1989 (The Children Act).¹⁴⁶, dále pravidla pěstounské péče (Fostering Regs) z roku 2002, pravidla

---

¹⁴⁰ Srov. NÁVRAT. *Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka.*

¹⁴¹ <http://www.navrat.sk/?lang=SK&cat=63a80eec38ce16378fd61f3ce9a63017>

¹⁴² <http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/>

¹⁴³ http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

¹⁴⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *NRP*. s. 158.

¹⁴⁵ <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

¹⁴⁶ Srov. ZEZULOVÁ, D. *PPA*. s. 178.

plánování pěstounské péče (Care Planning Regs) z roku 2010 a zákon o pravidlech subjektů zabývajících se službami (The Fostering Services Regs) z roku 2011.¹⁴⁷

Velká Británie je uspořádána do 4 zemí – Anglie, Skotsko, Wales a Severní Irsko. Každá země má své vlastní vyhlášky, proto se pravidla mohou lišit.

Do roku 1948 převládala institucionální péče. Téhož roku byl schválen zákon o ochraně dítěte. Další vývoj podporoval postupnou transformaci ústavní péče. Podporou byl i výzkum J. Bowlbyho, který poukázal negativní vliv ústavního prostředí na rozvoj dítěte i přes naplňování jeho fyzických potřeb. Od konce 19. století až do roku 1967 probíhal experiment v péči o dítě. Docházelo k řízené migraci dětí z ústavů do bývalých kolonií, Kanady a Austrálie. Tento experiment měl ekonomické důvody, neboť péče o děti zde byla levnější. Tyto děti byly po přestěhování prohlášeny za sirotky, i když jimi nebyly. Jejich rodičům bylo slíbeno, že budou umístěni v rodinách, zatímco ve skutečnosti šly do velkých zařízení a pracovních ústavů. V roce 2010 se britský premiér všem bývalým britským migrantům omluvil. Ke konci 60. let bylo tedy v Británii dostatečně málo dětí na to, aby mohl začít úspěšný start deinstitucionalizace.¹⁴⁸

Ve velké Británii je odpovědnost za péči o dítě přenesena na úroveň lokální politiky. Funguje zde 150 orgánů místní správy, tzv. Local Authorities, které provozují služby pěstounské péče. Dále je mnoho nezávislých pěstounských agentur, tzv. Independent Fostering Providers, které s Local Authorities spolupracují. Činnost těchto úřadů a agentur je upravena směrnicemi The Fostering Service Regulations.¹⁴⁹

Pěstounská péče je cestou zprostředkování rodinné péče pro děti, které nemohou žít s vlastními rodiči. Je často využíván jako poskytnutí dočasné péče, pokud se rodiče potýkají s problémy nebo děti prochází krizovým obdobím. Často se tyto děti vrací zpět do původní rodiny, jestliže okolnosti, za kterých nemohly zůstat ve své rodině, pominuly a je jasné, že jejich rodiče jsou schopni zabezpečit jejich péči. Některé děti mohou zůstat v pěstounské péči natrvalo, některé mohou být adoptovány.¹⁵⁰

Existuje mnoho typů pěstounské péče. Některé děti potřebují pěstounskou péči jen několik dní, některé zde zůstanou nastálo. Důležitou částí pěstounské péče je pomoc s udržením kontaktu dítěte s původní rodinou.¹⁵¹

Typy pěstounské péče se mohou dle jednotlivých agentur lišit. Nejčastěji je uváděna:

Krátkodobá pěstounská péče (Short-term) – může trvat jednu noc až několik měsíců. Funguje jako dočasné umístění pro dítě, dokud není připraveno vrátit se do původní rodiny, přejít do dlouhodobé pěstounské péči či do osvojení.¹⁵²

Tato péče je využívána nejčastěji. Dítě v ní může nakonec zůstat natrvalo.¹⁵³

¹⁴⁷ <http://www.fostering.net/policy-and-campaigns/public-policy/our-responses#.Uy8ekIUZc1x>

¹⁴⁸ Srov. SYCHROVÁ, A. Pohledy na praxi zahraničních systémů péče o ohrožené děti. In *Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe.*, s.8-19.

¹⁴⁹ Srov. KŘÍŠTEK, A. Systém opatření na ochranu dítěte. IN *Zásahy veřejné moci do rodičovských práv a jejich dopad na rodinný život. Právní komparativní studie.*

¹⁵⁰ <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

¹⁵¹ <http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering#.Uy8qCoUZc1x>

¹⁵² <http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering/types-of-fostering#.Uy8qMYUZc1w>

¹⁵³ <http://www.thefca.co.uk/what-is-fostering/different-types-of-placement/>

Dlouhodobá pěstounská péče (long-term, permanent) – je pro děti, které se nemohou vrátit do své původní rodiny po mnoho let nebo také nikdy. Také je vhodná pro starší děti, které nejsou vhodné k osvojení a ty, které mají pravidelný kontakt s původní rodinou. Většinou děti zůstávají v této péči do 18 let nebo než se osamostatní.¹⁵⁴

Urgentní pěstounská péče (Emergency) – může trvat jednu noc či několik dní. Jedná se o péči vhodnou pro řešení situace, která náhle a přímo ohrožuje dítě. Například, pokud je rodič v nemocnici, je nalezeno dítě bez dokladů, dítě je zneužíváno.¹⁵⁵

Respitní pěstounská péče (Short-break, Respite) – tato péče by neměla trvat déle než 2 týdny. Je vhodná pro děti postižené či s poruchami chování.¹⁵⁶

Je možné do této péče umístit děti z dlouhodobé pěstounské péče, aby byla zajištěna pro jejich rodiče doba pro jejich zotavení a odpočinek. Tato péče může probíhat v nepravidelných intervalech, např. pár víkendů v měsíci či 1 hodinu denně.¹⁵⁷

Nařízená pěstounská péče (Remand fostering) – je speciální forma pěstounské péče v Anglii a Walesu. Je určena pro problémové nezletilé jedince, kteří se dopustili protiprávního jednání a tento typ péče jim byl uložen soudně. Na tuto péči je potřeba pěstouny speciálně připravit.¹⁵⁸

Pěstounská péče vykonávána osobou blízkou (Kinship, Connected Persons and Family and Friends Fostering) – je péčí pro dítě velmi přínosnou, neboť je v péči známé osoby a zůstává v blízkosti původní rodiny.

Soukromá pěstounská péče (Private fostering) – je dohodou mezi rodiči dítěte a třetí osobou, která není blízkou ani příbuznou a v jeho péči zůstane delší dobu než 27 dní. O tomto rozhodnutí musí informovat příslušný úřad, který navštíví nového pečovatele. Finanční odměnu vyplácí pěstounovi rodič dítěte.¹⁵⁹

Pěstounská péče pro mladé rodiče s dítětem- je specializovaná péče, která umožňuje vzít do péče mladé rodiče i s dítětem a poskytne jim péči a přípravu k jejich správnému uchopení rodičovské role.¹⁶⁰

Dále je uváděna pěstounská péče pro žadatele o azyl, pro přípravu k samostatnému životu pro děti starší 15 let a mnoho dalších typů.

V některých českých publikacích a článcích se objevuje pojem střednědobá pěstounská péče (např. Zezulová str. 179), ale já jsem tento pojem u britských poskytovatelů péče nenašla.

Pěstounem se může stát jedinec, pár či manželé jakéhokoliv náboženského vyznání, etnika či sexuální orientace. Nejčastěji je uváděn min. věk 21 let. Maximální hranice nebývá často ani udávána, případně až 70 let. Společnou podmínkou je samostatný

---

¹⁵⁴ <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

¹⁵⁵ <http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering/types-of-fostering#.Uy8qMYUZc1w>

¹⁵⁶ <http://www.thefca.co.uk/what-is-fostering/different-types-of-placement/>

¹⁵⁷ <http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering/types-of-fostering#.Uy8qMYUZc1w>

¹⁵⁸ <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ <http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering/types-of-fostering#.Uy8qMYUZc1w>

pokoj pro dítě. Nemusí mít žádnou odbornou kvalifikaci ani zkušenosti s dětmi. Musí být občanem Velké Británie nebo mít povolení k dlouhodobému pobytu. Nesmí mít ve výpisu z trestního rejstříku záznam o sexuálním přestupku či trestném činu či přestupku proti dítěti.¹⁶¹

Nejprve se žadatel musí dostavit na úřad Local authority nebo si vybere nějakou nezávislou organizace, která pěstounskou péči zabezpečuje. Po vyplnění dotazníku je žadatel pozván na informační schůzku a provedou kontrolní návštěvu v domácnosti žadatele. Po schválení žadatele do procesu zprostředkování se vyplní 70 stran dotazníku FormF, který velmi podrobně rozebírá všechny aspekty žadatele, které jsou důležité pro schválení pěstounské péče. Následně podepíše smlouvu. To je podmínkou pro schválení žadatele a jeho další spolupráci. Žadateli je přidělen sociální pracovník, který ho celým procesem schvalování doprovází. Tento sociální pracovník odevzdává závěrečnou zprávu o schválení k porotcům (Panel), kteří společně doporučí schválení žadatele. Sociální pracovník získává reference na žadatele (od sousedů, přátel, bývalých partnerů, učitelů), tak aby žadatel vyhovoval bezpečnému prostředí pro dítě. Probírá s nimi výchovné postupy, zvládání kulturních a náboženských odlišností dítěte, tak aby zůstaly zachovány. Je potřeba připravit žadatele na práci s původní rodinou. Jak budou zabezpečovat kontakt dítěte s původní rodinou a jak budou s rodiči spolupracovat. Tento sociální pracovník musí být schopný odborného posouzení žadatele. Musí vést spisovou dokumentaci podle předpisu (The Fostering Services Regs). Žadatel musí absolvovat během procesu schvalování přípravu (training the skills to foster) dle národních standardů (Training Support Development Standards). Příprava je zaměřena znalosti a dovednosti pěstounské péče zahrnující povinnosti pěstouna, utváření identity v průběhu života, komunikaci a porozumění dítěti, schopnost vzájemné spolupráce, odchod dítěte od pěstounů a také práci s rodinou žadatele, pokud mají vlastní děti. Tato příprava probíhá většinou po 6- 8 setkáních ve skupině. Na přípravě se podílí jak přidělený sociální pracovník, který si tak může vybudovat se žadatelem důvěrný a blízký vztah, tak i odborníci (lékaři, pěstouni, psychologové), kteří se nakonec vyjadřují k vhodnosti schválení.

Dle zákona musí být prověřeny úřadem Criminal Records Bureau všechny osoby v domácnosti žadatele starší 16 let a jiné osoby přicházející do pravidelného styku s dítětem. Dále musí být žadatel prověřen úřadem Local Authority. Pro úspěšné zakončení procesu schválení žadatele k výkonu pěstounské péče sepíše přidělený sociální pracovník závěrečnou zprávu, kterou konzultuje s žadatelem, který může přidat svůj komentář. Tato zpráva spolu s veškerou spisovou dokumentací je předložena porotě tzv.Foster Panel. Předsedou je odborník z jiné agentury, dále je přítomen sociální pracovník, žadatel, psycholog, pěstoun a další. Většinou zde sedí 8 -9 lidí. S žadatelem probírají zejména jeho směřování k vybranému typu pěstounské péče, probírají formulář FormF. Tato diskuze trvá většinou 1 hodinu. Někdy je po této diskuzi žadateli doporučena další odborná příprava jeho dovedností pro výkon pěstounské péče.

---

¹⁶¹ <http://www.thefca.co.uk/want-to-foster/can-i-foster/>

Poslední schválení provede ředitel agentury, které obratem zašle žadateli a úřadům Local Authorities.¹⁶²

Local Authorities vybírají rodinu pro konkrétní dítě a využívají databázi nezávislých agentur. Dítě musí mít vypracovaný plán péče a plán umístění.

Po nalezení vhodného pěstouna dítě putuje rovnou k pěstounům. Někdy může dojít nejprve k seznámení na neutrální půdě. Např. kontaktní centrum sociálního odboru na místním úřadě nebo v agentuře. S rodiči dítěte je také podepsána smlouva o pravidlech vzájemného kontaktu s dítětem.¹⁶³

Po schválení žadatele a předání dítěte do péče začíná supervizní činnost. Každý pěstoun dostane přiděleného svého supervizora, který ho navštěvuje zhruba 1 za měsíc. Supervizor má na starosti max. 15 pěstounů. Pěstoun zůstává dále v kontaktu s pověřeným sociálním pracovníkem. Musí se dále vzdělávat. Agentury nabízí mnoho kurzů a speciálních tréninků. Musí absolvovat minimálně 3 kurzy za rok. Po roce musí znovu obhájit pěstoun u poroty Panel své schválení, která může doporučit změny ve výběru typu pěstounské péče či zrušení schválení žádosti. Pěstoun musí 4x ročně navštívit skupinu pěstounů, kde může sdílet své zkušenosti.¹⁶⁴

Pěstoun musí vytvořit domácí pravidla pro dítě (House rules). Ta se přizpůsobují potřebám a věku dětí. Mohou zahrnovat např. čas pro uložení do postele, zákaz nošení bot v domácnosti, neskákat po nábytku, nebrat si jídlo z kuchyně bez dovolení, nezvedat telefon, umýt si ruce před jídlem, žádné drogy, žádný křik a praní, pomáhat s domácími pracemi aj.¹⁶⁵

Pěstouni píší týdně zprávu o dítěti.¹⁶⁶

Mají možnost využít respitní péče, kdy dítě převezme respitní pěstoun. Všichni pěstouny jsou placeni, většinou týdně, za každé dítě v péči. Odměna se liší podle věku dítěte, oblasti, kde pěstoun žije a výběru agentury či Local Authority. Nezávislé agentury vyplácí pěstounům většinou odměnu ve výši 380 Liber týdně. Local Authority se řídí národními doporučeními. Zde se částka pohybuje na každé dítě, dle věku a oblasti, ve které pěstoun žije, od 119 Liber týdně do 209 Liber. Tato částka je určena na pokrytí denních potřeb dítěte. Dále dostávají odměny pro pěstouna v závislosti na vybrané formě pěstounské péče. Částka se pohybuje od 57 Liber do 178 Liber týdně. Tato částka je též vyplácena za každé dítě.¹⁶⁷

Pěstoun je klasifikován jako osoba samostatně výdělečně činná. Může být osvobozena od placení daní a od placení národního pojištění.¹⁶⁸

---

¹⁶² <http://www.thefca.co.uk/want-to-foster/the-fostering-process/fostering-panel-and-approval/>

¹⁶³ Srov. PISKAČOVÁ, K. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*.s. 24-26.

¹⁶⁴ <http://www.caerphilly.gov.uk/site.aspx?s=6SmxXN7cK4RX1526EcnXWmgo+vICP4OOb5bml0bbG1uZ46Uwfwg54Q==>

¹⁶⁵ <http://www.simplyfostering.co.uk/how-can-i-become-a-carer/foster-children>

¹⁶⁶ Srov. PISKAČOVÁ, K. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*. s. 24-26.

¹⁶⁷ <http://www.caerphilly.gov.uk/site.aspx?s=kcMnpkpDDtMG8JxU6n/b+2HXaZlu1iHirWNfuAcrZpDyFVvXkC8iNg==>

¹⁶⁸ <http://www.thefca.co.uk/want-to-foster/fostering-allowances-and-payments/benefits-tax/>

Piskačová se zmiňuje o častém selhání. Hlavní důvod vidí v nedostatku pěstounů a v nevhodném umístění dítěte k pěstounům. Nejčastěji selhává pěstounská péče u dětí starších 12 let, kteří jsou na vlastní žádost poté umístěni do dětského domova. Řešení těchto nedostatků vidí v lepším vzdělávání pěstounů, efektivnějším přístupu sociálních pracovníků a v celkovém zkvalitnění nabídky péče.¹⁶⁹

Dítě může zůstat v pěstounské péči do dovršení 21 let, 24 let pokud studuje. Podle zákona má právo na pomoc při odchodu z péče. Každé dítě má ustanoveno osobního poradce, který mu vytvoří „Plán cesty“ a pomáhá mu ho zajišťovat. Plán obsahuje přání dítěte o tom, co by chtělo v životě dělat, jaké chce mít vzdělání a práci, jaké jsou jeho zdravotní potřeby, jakou finanční pomoc bude potřebovat a co jako nejlepší pro něj posuzují lidé z jeho okolí (učitelé, pěstouni, sociální pracovník). Po odchodu z péče mohou zažádat o grant od sociálních služeb na základní vybavení domácnosti, o sociální dávky na placení nájmu či sociální podporu. Mají možnost podporovaného bydlení. Po dosažení věku 18 let mají právo nahlédnout do svého spisu.¹⁷⁰

4 Komparace systémů pěstounské péče

V této části budou analyzovány a vyhodnoceny systémy pěstounské péče v České Republice, Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii. Tyto systémy budou porovnány se zřetelem na výběr, požadavky a vzdělávání pěstounů a jejich následné podpůrné služby. Záměrem by mělo být vytvoření návrhu následných opatření, který by vedl ke zlepšení situace v České republice. Komparace proběhne formou volné diskuze.

4.1 *Analýza systémů pěstounské péče, její vyhodnocení a komparace*

Česká republika učinila důležité kroky vedoucí ke snížení počtu dětí v ústavní péči. Důležitou změnou bylo vytvoření Národního akčního plánu vedoucího k transformaci náhradní výchovy jak v institucích, tak v rodinách. Tento problém se pokouší vyřešit novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která byla, i když s komplikacemi, přijata 27. 11. 2012. Bývalý prezident Václav Klaus tento zákon vetoval s velkou kritikou. Tvrdil, že tento zákon byl utvořen pod tlakem mezinárodních institucí, které Českou republiku kritizují za nejvyšší počet dětí v ústavních zařízeních a doporučují, aby děti mladší tří let nebyly v ústavní péči vůbec. V. Klaus se obával nízkého počtu pěstounů a také jejich možného motivu k přístupu pěstounské péče

¹⁶⁹ Srov. PISKAČOVÁ, K. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*. s.24-26.

¹⁷⁰ Srov. KOVAŘÍK, J. *NRPP*. s. 144-145.

vzhledem ke stanovení vysokého finančního ohodnocení pěstounství na přechodnou dobu. Pěstounskou péčí na přechodnou dobu spatřoval jako extrémní projev, kdy se děti budou střídat v různých rodinách a to bude mít závažnější důsledky než stabilní péče v ústavech. Obával se, že profesionální pěstounská péče sníží počet dětí vhodných k osvojení, kde jako příklad uváděl situace ve Velké Británii. Naopak chválí Českou republiku za nejnižší dětskou úmrtnost ve světě za špičkovou dětskou zdravotní péčí. Existenci dětských kojeneckých ústavů považuje ne za zaostalost, ale za náskok před ostatními zeměmi a nabádá v jejich další modernizaci. V. Klaus tento zákon považoval za bezcitný a surový. Je pro něj projevem neúcty k současným pěstounům.¹⁷¹

Zákon byl přesto přijat a připravil tak pěstounskou péčí k profesionálnímu výkonu. Další změnou bylo vytvoření nového Občanského zákoníku, který zahrnuje úpravu rodinného práva. Druhý oddíl nového Občanského zákoníku se věnuje pěstounství. V § 958 je ukotveno, že pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Vymezuje také vztah biologických rodičů k dítěti v pěstounské péči. Končí § 970 zánikem pěstounské péče zletilostí dítětem, či jeho nabytím svéprávnosti, které je nově možno získat v 16 letech, pokud dítě podniká.

Systém pěstounské péče v České republice se tedy již velmi shoduje s dalšími systémy pěstounské péče, které byly vybrány ke komparaci. Hodnotit úspěšnost tohoto systému v současné době neumožňuje jeho krátká doba trvání.

Výraznou změnu můžeme registrovat v propagaci institutu pěstounské péče v České republice. Získání dostatečného počtu pěstounů pro výkon pěstounské péče a zejména pro pěstounskou péčí na přechodnou dobu se zdá nejdůležitější složkou procesu transformace náhradní péče. V současné době je v České republice pouhých 158 pěstounů na přechodnou dobu, které mají v péči 187 dětí. V Českých Budějovicích jsou pouze dva pěstouni na přechodnou dobu.¹⁷² Je tedy jasné, že potřeba získat další pěstouny je nezbytná. Ministerstvo práce a sociálních věcí počítalo s 500 pěstouny na přechodnou dobu do konce roku 2014.

Rozbíhá se tedy masivní kampaň, která by měla zejména vést k větší informovanosti široké veřejnosti o možnosti pěstounské péče. Stále se jedná o velmi malý podíl dětí ve společnosti, jelikož i autorka této bakalářské práce osobně nezná nikoho, kdo vykonává pěstounskou péčí, stejně i její blízké osoby žijící v zahraničí nikoho v okruhu svých známých neznají, kteří by vykonávali jakoukoliv formu pěstounské péče.

Cílem těchto kampaní je vytvoření pozitivního obrazu pěstounské péče a zejména možnost profesionální pěstounské péče v pěstounské péčí na přechodnou dobu. Kampaně čerpají finanční prostředky zejména z evropských fondů. Jeden z projektů je kampaň Právo na dětství, která je součástí projektu „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“. Tato kampaň se zaměřuje na

---

¹⁷¹ <http://www.klaus.cz/clanky/3181>

¹⁷² http://spext.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vsechny_kraje_obsazen.o.aspx

získání zájemců o tuto péči v Královéhradeckém a Zlínském kraji. V celostátních a regionálních denících vychází pravidelně inzerce, která ukazuje na možnost stát se pěstounem. Autorka se s inzercí setkala v regionálním deníku Noviny Echo v Hronově. Inzerce vypadá takto¹⁷³:

Mobu i já být dobrým pěstounem ?

Prostě proto, že si myslíte, že jste dobrý, je příliš málo. Je důležité, abyste si uvědomili, že pěstounská péče je velmi zodpovědná a vyžaduje si mnoho vědomostí a zkušeností. Pokud chcete být dobrým pěstounem, musíte být schopni poskytnout dítěti bezpečnou a stabilní péči. Pokud chcete být dobrým pěstounem, musíte být schopni poskytnout dítěti bezpečnou a stabilní péči.

Možná vůbec netušíte...

Vědíte, že stále hledají rodinu pro děti, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve svých vlastních rodinách. Těmto dětem je třeba péče a lásky, která jim pomůže vyrovnat se s jejich ztrátou a naučit je žít jako součást rodiny. Pokud chcete být dobrým pěstounem, musíte být schopni poskytnout dítěti bezpečnou a stabilní péči. Pokud chcete být dobrým pěstounem, musíte být schopni poskytnout dítěti bezpečnou a stabilní péči.

Možná vůbec netušíte, jak skvělým pěstounem můžete být. Někdy to může být snadné, ale věříme, že to dokážete. Chcete-li se o pěstounství dozvědět více, navštivte naše webové stránky, napište nám nebo zavolejte.

telefon: 777 467 557, email: peditovni@pravonadetstvi.cz
www.pravonadetstvi.cz

Vyzkoušejte své schopnosti v krátkém testu.
 Odklopteje pokud možno bez dlouhého přemýšlení.

- 1) Když chci někoho pochopit, snažím se situací vešit z jeho pohledu.
- 2) Věřím, že člověk se má k ostatním chovat tak, jak by chtěl, aby se ostatní chovali k němu.
- 3) Vnímám emoce, které při jedné situaci projevují různé osoby.
- 4) Když k pochopit pocit ostatních, vidím se do jejich situace.
- 5) Pochopím, jak se ostatní cítí, aniž by mě na to někdo musel upozornit.
- 6) Když v nějaké situaci vždy stojím jako já.
- 7) Když má někdo problém, snažím si představit, jak mu je.
- 8) Diskutuji se zrovna sám sebou.
- 9) Myslím, že dokážu zvládnout těžké situace.
- 10) Předtím, než se něco rozhodnu, rád si počkám.

* Pokud jste na úroveň, která je nižší než 60%, znamená to, že byste se měli o pěstounství více dozvědět.

Další informace o pěstounství najdete na stránkách www.pravonadetstvi.cz

Tato podoba inzerce je také ve formě letáků, které jsou umístěny prostřednictvím stojanů na často navštěvovaných místech, jako jsou knihovny, zdravotnická zařízení a kulturních institucí.

Další velkou kampaní jsou televizní spoty ve veřejnoprávní televizi ČT. Iniciátorem je nadační fond J&T, který podporuje různé regionální nadace, krajské úřady i konkrétní žadatele. V televizních spotech s účastí známých televizních herců S. Rašilova, O. Vetchého a D. Švehlíka se upozorňuje na důležitost rodiny pro dítě a možnost stát se pěstounem. Autorka viděla spot před poledními zprávami, kdy se předpokládá vyšší počet diváků. Kampaň je součástí www.hledamerodiče.cz, jejichž billboardy je možno spatřit na mnoha silnicích. Spoty jsou také vysílány během festivalu dokumentárních filmů Jeden svět, který pořádá Člověk v tísni. Tento festival navštíví mnoho žáků základních a středních škol, kde s nimi probíhá diskuze o náhradní rodinné péči.

Z různých diskuzí a dotazů ohledně náhradní rodinné péče je jasné, jak malé je povědomí o pěstounské péči. Mezi veřejností není známý jasný rozdíl mezi osvojením a

¹⁷³ www.pravonadetstvi.cz

pěstounskou péčí, o existenci pěstounské péče na přechodnou dobu ví jen velmi málo občanů. Jasně tedy z toho vyplývá potřeba informovat veřejnost o možnostech náhradní rodinné péče a vyvrátit zkreslené představy. Mělo by se více zaměřit na pěstounskou péči na přechodnou dobu a upozornit na její současné finanční ohodnocení. Nábor nových pěstounů by mohl probíhat mezi zaměstnanci dětských domovů a jiných ústavů, či zdravotních sester. Dále by bylo vhodné podpořit vznik kampaní v katolické církvi a charitativních a církevních organizací. Věřící by se pro pěstounskou péči velmi hodili. Další skupinou zájemců by mohli být pěstouni a osvojitelé s již odrostlými dětmi. Ty by měli kontaktovat přímo sociální pracovníci. Ti samotní by se také mohli stát eventuálními zájemci o pěstounskou péči. S velkou opatrností by mohla proběhnout kampaň na úřadech práce. Zde by záleželo na pracovnících úřadů, komu a jakým způsobem by pěstounskou péči nabízeli. Museli by být také dostatečně proškoleni. S informovaností je také třeba začít u dětí, proto by mohly probíhat diskuze na základních a středních školách.

Nejpropracovanější propagační kampaň má Velká Británie. Reklama upozorňující na možnost stát se pěstoun se objevuje na billboardech, rádiích, televizních stanicích, letácích, plakátech, inzercí v nabídce pracovních míst, metrech a jiných veřejných dopravních prostředcích. Existuje desítky internetových adres s informacemi o pěstounské péči. Zásadní je kampaň konající se 14 dní jednou za rok Foster Care Fortnight, která rozšiřuje povědomí o pěstounské péči mezi veřejnost. Další kampaň je 22 Minutes, která upozorňuje, že každých 22 minut dítě potřebuje pěstounskou péči. Součástí je 22 videí, které prezentuje dvacet dva pěstounů a jejich zkušenosti s pěstounskou péčí. Můžeme z toho usuzovat, že i Velká Británie trpí nedostatkem pěstounů. Tato kampaň uvádí, že v roce 2012 potřebovala Velká Británie více než 8 000 nových pěstounů. Na www.fostering.net uvádí, že pěstounů se podařilo sehnat 9 000. Součástí jsou také kampaně na získávání finančních prostředků pro pěstounskou péči. Konají se např. cyklistické závody, běžecké závody.

Na www.cijedite.cz je článek o pěstounské péči ve Velké Británii, kde Chris Christophides z britské organizace BAAF uvádí, že k březnu 2013 bylo umístěno do pěstounské péče 51 000 dětí a mají registrováno 67 000 pěstounů. Problémem v budoucnu bude však velký počet pěstounů důchodového věku, který znamená nutnost nalézt velký počet mladých pěstounů. Dále upozorňuje, že 4 000 dětí ve Velké Británii čeká na pěstouny v ústavech. Při náboru nových pěstounů zdůrazňuje důležitost šíření pozitivních informací prostřednictvím tisku a ústního podání.

Na Slovensku se šíří povědomí o pěstounské péči prostřednictvím dílčích kampaní v regionálním tisku, letáky na veřejných místech a filmovými dokumenty v celonárodním vysílání. Na Slovensku je v pěstounské péči umístěno méně dětí než v ústavní péči, ale je to dáno tím, že v rámci ústavní péče probíhá náhradní rodinná péče dítěte v profesionální rodině, kde je pěstoun zaměstnancem ústavu. Pozici profesionálního pěstouna tak nabízí úřady práce, protože jde o plnohodnotnou pracovní pozici. Mezi uchazeče se tak zařazuje vysoký počet nezaměstnaných, zejména z chudší části východního Slovenska.

V Norsku má na starosti propagační činnost Bufdir, který vytváří strategie pro nábor nových pěstounů prostřednictvím národních kampaní. Noví pěstouni jsou získáváni pomocí informací v tisku, televizních dokumentech a informačních letáčích. Osmkrát ročně je vydáván časopis o náhradní rodinné péči. Oficiální internetová adresa o pěstounské péči www.fosterjem.no je pouze v norštině.

V Rakousku v roce 2013 probíhají kampaně Pfllegeelternkampagne 2013, které se zaměřují na nutnost upozornit veřejnost, že děti potřebují být z ústavů umístěni do rodin a nabízí možnost stát se pěstounem. Také existují internetové stránky pro děti 4UOnly, kde radí a pomáhají dětem v ohrožující situaci.

Dále můžeme porovnat, jaké nároky na zájemce o pěstounskou péči jednotlivé země mají. Česká republika v novém občanském zákoníku uvádí, že kdo se má stát pěstounem, musí mít bydliště na území České republiky a skýtat záruky řádné péče. Stejně jako v ostatních zemích je potřeba prověření trestní bezúhonnosti. Ve Velké Británii mají možnost prověření bezúhonnosti na speciálním úřadě Criminal Records Bureau. Prověřeny musí být všechny osoby starší 16 let žijící ve společné domácnosti se zájemcem o pěstounskou péči. Prověření ostatních osob v domácnosti ukládá zákon §27 o sociálně-právní ochraně dětí i v České republice. Ve většině zemí je udána nějaká věková hranice pro výkon pěstounské péče. Česká republika a Rakousko mluví o přirozeném věkovém rozdílu mezi pěstounem a dítětem. Ve Velké Británii je nejčastěji uváděn min. věk 21 let a max. až do 70 let. V Rakousku je považován za optimální věk 25- 40 let. Norsko a Velká Británie uvádí přímo, že zájemce o pěstounskou péči mohou být osoby stejného pohlaví žijící v registrovaném partnerství. Ostatní země tuto možnost neuvádí a na toto téma probíhají stále četné diskuze. Určitě je lepší, pokud dítě vyrůstá v rodinném prostředí než v ústavu. Pro Českou republiku by bylo dobré, pokud by začala tyto zájemce akceptovat. Všechny země zdůrazňují potřebu dostatečného prostoru pro dítě, jen Velká Británie požaduje přímo samostatný pokoj. Tento požadavek se zdá být spíše zbytečnou překážkou pro umožnění výkonu pěstounské péče. Je dobře, že Česká republika tento požadavek nepřejala. Všechny země požadují stabilní životní situaci, sociální a ekonomické podmínky a dostatečné zdraví pro výkon pěstounské péče. Na Slovensku je pro výkon profesionálního pěstouna kladen kvalifikační požadavek. Je potřeba mít středoškolské vzdělání ukončené maturitou. Výhodou je vysokoškolské vzdělání v oblasti sociální práce či pedagogiky.

Dalším analyzovaným bodem je podání žádosti o pěstounskou péči. Ve všech sledovaných zemích musí zájemce navštívit místní státní úřad, kde vyplní dotazník, doloží potřebné doklady a je poté navštíven sociálním pracovníkem v místě bydliště. Pouze ve Velké Británii je možné rovnou kontaktovat nestátní organizaci, která se zabývá zprostředkováním pěstounské péče. Úřad zde však také provádí kontrolu zájemce. Zájemce má tedy možnost výběru ze státního či soukromého poskytovatele. Rozhodně je bezpečnější a jistější pokud zprostředkování má na starosti stát a zájemce se musí nejprve přihlásit na úřadě. Je zde mnohem vyšší ochrana např. před obchodováním s dětmi, pokud by se vše odehrávalo pouze v nestátních organizacích.

Všechny sledované země dávají žadateli možnost výběru státní či nestátní organizaci, která mu zprostředkuje přípravu na pěstounskou péči. Záleží tedy na výběru dané organizace, která si pak sama stanovuje rozsah příprav, její financování a dobu, po kterou bude příprava trvat. Státní organizace vycházejí z nařízení a metodik. Počet hodin nutných pro přípravu se také může lišit v rámci jednotlivých organizací. Čím je specializovanější forma pěstounské péče, tím je příprava delší. V České Republice probíhá základní přípravný kurz pro pěstounskou péči s nejvyšší časovou dotací. Ostatní země mají v průměru 30 hodin příprav, u nás je to 48 hodin. Nadstavbová příprava pro speciální pěstounskou péči se pohybuje v průměru 70 hodin. Na Slovensku, pokud má žadatel vysokoškolské pedagogické vzdělání, se zkracuje na 40 hodin.

Nejčastěji probíhá příprava podle programu PRIDE. Česká republika spustila také v některých krajích pilotní program příprav zájemců o pěstounskou péči podle tohoto amerického programu. Přípravou již prošlo 106 žadatelů a byly proškoleny dvě desítky lektorů. Lektoři společně tvořili dvojici ve složení odborník z oblasti náhradní rodinné péče (sociální pracovník, psycholog, speciální pedagog, zaměstnanec dětského domova atd.) a zkušený náhradní rodič. Stejně jako v zahraničí je příprava zakončena panelovou diskuzí, kde se setkají účastníci příprav, lektori a externí hosté (např. náhradní rodiče, děti z náhradních rodin). Program PRIDE zaručuje komplexnost přístupu, použití různých technik a důraz na praktické i teoretické hledisko při přípravě pěstounů.

Z diskuzí jednotlivých žadatelů ohledně přínosnosti příprav vyplývá nutnost na zaměření se více na práci s dětmi v rané péči, o kterou je v rámci pěstounské péče největší zájem. Většina žadatelů si přeje dítě do 3 let. U pěstounské péče na přechodnou dobu je také největší zájem o novorozence či děti do 1 roku. Příprava by se měla tedy také na tuto oblast více zaměřit.

V České republice má na starost odborné posouzení žadatele krajský úřad. Vyžádá si odborné posouzení psychologa, který se vyjadřuje doporučením či nedoporučením žadatele. Ve Velké Británii v podstatě rozhoduje o vhodnosti přidělení sociálního pracovníka, který má na starost žadatele od začátku jejich kontaktu až po pravidelný dohled v době vykonávání pěstounské péče. Má k dispozici 70 stránek předepsaného formuláře Form F, který velmi podrobně informuje o žadateli. Velkou výhodou sociálního pracovníka ve Velké Británii i v Norsku je velmi malý počet přidělených žadatelů. Jedná se max. 8-15 žadatelů či pěstounů. Ideální by bylo dosáhnout takového počtu i v České republice. Většina českých sociálních pracovníků si stěžuje, že má na starosti příliš mnoho osob a nemá čas se jim dostatečně věnovat. Vztah sociálního pracovníka a pěstouna by měl být založený na důvěře a kontakt probíhat v přátelském duchu. Sociální pracovník by měl být pro pěstouna nejdůležitější podporou. Ve Velké Británii je velmi zajímavé závěrečné odborné posouzení formou panelu popisované již v předcházející kapitole. Tento panel musí probíhat každý rok, kdy je možné pak pěstounovi spolupráci ukončit.

Ve všech srovnávaných zemích podepíše žadatel smlouvu. V České republice se nově jedná o Dohodu o výkonu pěstounské péče nebo pěstounské péče na přechodnou dobu. Ta upravuje podrobnosti ohledně práv a povinností. Naplnění Dohody musí

zaměstnanec subjektu, se kterým pěstoun uzavře smlouvu, kontrolovat každé dva měsíce, nejlépe každý měsíc. A každých 6 měsíců vypracovat zprávu pro okresní úřad. S uzavřením Dohody je možné požádat o příslušné dávky pěstounské péče. V Rakousku žadatel o pěstounskou péči smlouvu podepisovat nemusí, ale přijde tím o veškeré dávky. Také nemusí plnit následné povinnosti během výkonu pěstounské péče jako je další vzdělávání či svépomocné skupiny atd. Vzhledem k nutnosti další spolupráce během výkonu pěstounské péče je dobré zavedení povinnosti tuto smlouvu podepsat. Poskytovatel pak musí zaručovat a vyžadovat dané povinnosti a práva pěstounů. Všechny země stanovují určitý počet hodin nutných ke splnění požadavku dalšího vzdělávání. Česká republika vyžaduje 24 hodin vzdělávání za rok. Stejný počet ukládá i Rakousko, pokud pěstoun podepíše smlouvu. Poskytující organizace již pořádají e-learningové kurzy pro pěstouny. Tento způsob dalšího vzdělávání by neměl být nabízen. Vypadá to pak, že obě strany si chtějí povinnost dalšího vzdělávání co nejvíce ulehčit. Poskytující organizace nabízejí velké množství doprovodných služeb. V České republice je to také zajištění respitní péče. Je určena pro pěstouny s dítětem starším 2 let. Většinou se jedná o různé pobyty či tábory a jiné oddychové aktivity, kdy je o dítě postaráno a pěstoun si může odpočinout. Ve Velké Británii tato respitní péče funguje velmi dobře. Je realizována například jen jako každodenní hlídání dítěte v rodině či pobyt dítěte u prarodiče, kde se rodiče pěstounů registrují jako respitní pěstouni a pobírají vysokou finanční odměnu. V České republice není tato nabídka ještě příliš využívána.

Kromě Rakouska je ve všech sledovaných zemích dostatečná finanční podpora pěstounské péče. Pokud v Rakousku nepodepíše pěstoun smlouvu, žádnou podporu nedostává. Je to snad dostatečným motivem proto, aby smlouvu podepsal a mohl tak plnit další požadavky potřebné k zlepšení výkonu pěstounské péče. V České republice je nově finančně ohodnocena i osoba v evidenci. Jedná se o dobu, kdy pěstoun nemá u sebe žádné dítě a nevykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tato částka je velmi vysoká. Je to 20 000 Kč měsíčně. Naproti tomu pěstoun, který má v péči jedno dítě, dostává 8 000 Kč měsíčně. Na částku 20 000 Kč měsíčně se dostane až při péči o tři děti. Tento rozdíl by mohl být brán jako znevýhodnění klasických pěstounů. Částka pro osobu v evidenci by mohla být mnohem nižší, např. vypočítána jako příspěvek v nezaměstnanosti. Je jasné, že tato osoba v evidenci nemůže pracovat, protože může dostat dítě do péče kdykoliv a musí být na tuto možnost vždy připravena. Velmi vysoká je také finanční odměna pro pěstouna na přechodnou dobu, pokud pečuje o dítě ve stupni závislosti II. – IV.. Dávka je stanovena na 24 000 Kč měsíčně. Takto vysoká částka by mohla poukazovat na snahu o získání pěstounů pomocí finanční motivace. O tyto děti je největší zájem v Moravskoslezském kraji, kde je nejvyšší nezaměstnanost. Největší zájem je právě o novorozence bílé pleti. Ke snížení finančního motivu by bylo dobré neumožnit žadatelům uvádění jednotlivých kritérií pro výběr dítěte. Rozhodně by neměl být brán zřetel na výběr barvy pleti a postižení dítěte. Pěstounská péče na přechodnou dobu by právě měla připravit pěstouna na specifitější práci i s „nenormálními“ dětmi. Vyřešil by se tak problém s umístováním romských a

postižených dětí. Na tuto možnost upozorňuje Chris Gardiner. Takto to prý funguje ve Velké Británii. Tam se snaží umísťovat děti do rodiny stejného etnika. Bylo by tedy potřeba romské děti umísťovat do pěstounských rodin romských.

Ve většině sledovaných zemí existuje mnoho forem pěstounské péče. V České republice existuje dlouhodobá pěstounská péče a krátkodobá. Dle nového občanského zákoníku soud stanovuje, jak dlouho by pěstounská péče měla trvat. V zájmu dítěte by mělo být vrácení do původní rodiny. To by mělo být hlavním cílem krátkodobé pěstounské péče. Ve všech zemích stanovují na prvním místě sanaci původní rodiny. Krátkodobá pěstounská péče v České republice může trvat max. 1 rok, pouze v případě, že je svěřen do péče sourozenec dítěte později, může se tato doba prodloužit. Jedná se o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Na Slovensku existují také dvě formy pěstounské péče. Vedle běžné dlouhodobé pěstounské péče existuje od roku 1996 profesionální pěstounská péče, ale v rámci ústavní výchovy. Profesionální rodič je zaměstnancem ústavu (dětského domova) a o umístění dítěte do pěstounské rodiny rozhoduje ředitel ústavu. Péče o jedno dítě se počítá jako polovina pracovního úvazku. V ostatních zemích se pěstounská péče dělí také na dlouhodobou a krátkodobou, přičemž krátkodobá pěstounská péče má mnoho forem. Velmi zajímavá forma pěstounské péče v několika zemích je pěstounská péče pro matky či rodiče s dětmi. Dále je nabízena speciální forma pěstounské péče pro specifické skupiny dětí. Je to jakási terapeutická forma např. pro postižené děti, pro děti se soudně nařízenou péčí v případě páchaní trestné činnosti, pro děti s poruchami chování. Dále je to krizová pěstounská péče, která může trvat i několik hodin. Měla by to být péče pro dítě v ohrožující situaci.

Všechny formy krátkodobé pěstounské péče jsou velmi diskutabilní. V rámci utváření citové vazby u dítěte nebude dobré, pokud se po roce dítě přesune k jiné osobě. Někjaké škody na psychice tato změna určitě napáchá. V Británii či Norsku je běžné, že dítě vystřídá více než 20 rodin za své dětství. Negativním příkladem může být masový vrah Breivik v Norsku, který právě ve svém dětství prošel několika pěstounskými rodinami. Toto je extrémní případ. V souvislosti s umísťováním dětí do pěstounské péče se mluví o obchodování s dětmi, kdy si zprostředkující agentury inkasují obrovské částky za zprostředkování pěstounské péče a hrozí riziko, že jsou děti odebírány z rodin na základě uměle vykonstruovaných důvodů. V České republice je v novém občanském zákoníku § 798, který zakazuje získání nepatřičného zisku za zprostředkování. Byl zaveden příspěvek na výkon pěstounské péče ve výši 48 000 Kč pro zprostředkující subjekty. Mělo by se tedy velmi dbát na kontrolu všech těchto subjektů a jejich financování. Zdá se být výhodnější pro dítě i pro stát, pokud bude nejvíce podporována dlouhodobá pěstounská péče. Dítě potřebuje stabilní výchovné prostředí.

Jednotlivé země se liší také v tom, jak dlouho může dítě v pěstounské péči zůstat. Ve Velké Británii může zůstat dítě max. do věku 24 let, pokud studuje. V Norsku to je do 23 let, na Slovensku 25 let. Ve Velké Británii a Norsku existuje propracovaný systém následné podpory po skončení pěstounské péče pro dítě. V České republice tuto podporu nabízí např. Nadace Terezy Maxové.

System pěstounské péče není tedy dokonalý v žádné sledované zemi. Vždy bude nejvíce záležet na tom, jakým způsobem budou prováděny kontroly pěstounů, poskytujících subjektů, dětí či úřadů. Jedná se o složitý problém, který není možný vyřešit za několik desítek let, natož pár měsíců, kdy funguje v České republice. Důležité je zajistit dostatek kvalifikovaných pracovníků jak na úřadech, tak v poskytujících organizacích. Důležitá je informovanost veřejnosti a vyšší úspěšnost při náboru zájemců o pěstounskou péči. Dále nezavrhovat potřebu ústavů pro umístování dětí. Budou stále existovat děti, které není možno do náhradní rodinné péče umístit. Zásadní musí být sanace původní rodiny. Mohlo by se jednat o větší podporu sociálních bytů.

Zvýšit kvalitu příprav na výkon pro pěstounskou péči. Dbát na následné vzdělávání pěstounů, ne jen e-learningovou formou. Podpořit fungování respitní péče. Přibrat více sociálních pracovníků, kteří tak budou mít možnost stát se součástí pěstounské rodiny a ne jen nechtěným vetřelcem, který každé dva měsíce vtrhne do rodiny a vyptává se dětí na intimní záležitosti. Měl by se stát rodinným důvěrníkem tak, aby včas rozpoznal jednotlivé problémy a pomohl pěstounům a dítěti tak, aby nedocházelo k selhání a dítě nemuselo odcházet jinam.

Jedná se však o tak rozsáhlá opatření, která nejsou v kompetenci autorky této bakalářské práce. Bylo by zajímavé pro každou oblast ustanovit tým odborníků, který by ji mohl zkoumat a vyvozovat další opatření vedoucí ke zlepšení. Co přinese zavedení současného institutu pěstounské péče do budoucna se necháme, možná mile, překvapit. Nyní je pro hodnocení příliš brzy.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo uvedení a analýza systémů pěstounské péče v České republice, Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii. Mohly jsme si udělat představu o fungování jednotlivých popisovaných oblastí pěstounské péče. Při popisu jsme si mohli všimnout, že systém pěstounské péče je v mnoha oblastech podobný zahraničním systémům. V České republice proběhly zásadní změny v systému pěstounské péče díky novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí a zakotvení rodinného práva do nového občanského zákoníku. Jedná se o velmi nové změny a není možné odvozovat závěry, jak tento systém funguje.

Pro zlepšení fungování systému pěstounské péče by měl být kladen důraz zejména na větší informovanost široké veřejnosti, jejichž informace o pěstounské péči jsou většinou velmi malé či zkreslené. Novelizace zákonů udává nové možnosti pro realizaci pěstounské péče, které vůbec nejsou udávány do povědomí možných zájemců o pěstounskou péči a zejména o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Velkým motivem pro zájemce by mohl být současný systém zaručující vysoké finanční ohodnocení. Nemělo by se však jednat o motiv zásadní, ale spíše podpůrný.

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce není možné obsáhnout všechny potřebné poznatky v oblasti pěstounské péče, proto jsem se snažila vybrat ty nejzásadnější. Jakým směrem se vydá Česká republika a uchopí fungování systému pěstounské péče a její profesionalizaci v institutu pěstounské péče na přechodnou dobu můžeme jen dále pozorovat a doufat, že ze zahraničních systémů se bude inspirovat tak, aby náhradní rodinná péče fungovala na nejvyšší možné úrovni a systém pěstounské péče se obešel bez co nejmenších negativních dopadů, zejména na dítě.

Obsáhlejší analýzu a srovnání pěstounské péče by bylo možné uvést např. v magisterské diplomové práci a dále zkoumat, jak bude pěstounská péče v české republice vypadat za pár let. Zda se podaří plnit národní strategii směřující k transformaci péče o ohrožené děti a zda dojde k posunu povědomí veřejnosti o možnostech náhradní rodinné péče a institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., PAZLAROVÁ, H. a kol.. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Praha: VÚPSV, Středisko náhradní péče, 2002. ISBN neuvedeno.

GABURA, J. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: Iris, 2012. ISBN 978-80-89256-95-2.

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 2. vydání. Praha: Beck, 2001. ISBN 80-7179-912-2.

KLIMEŠ, J.. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti*. Praha: MPSV, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6.

KOVAŘÍK, J., BUBLEOVÁ, V., ŠLESINGEROVÁ, K. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-957-7.

KŘIŠTEK, A. *Systém opatření na ochranu dítěte*. IN *Zásahy veřejné moci do rodičovských práv a jejich dopad na rodinný život. Právní komparativní studie*. Praha: Poradna pro občanství, 2006. ISBN neuvedeno.

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Citová deprivace v dětství*. Praha: Avicenum, 1974. ISBN 978-80-246-1983-5.

LEVICKÁ, J. *Základy sociálnej práce*. Bratislava: SAP, 1999. ISBN 80-88908-29-9

MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7337-368-0

MPSV. *Národní zpráva o rodině*. Praha: MPSV, 2004. ISBN neuvedeno.

NÁVRAT, o.z. *Profesionální rodič, alebo gulátá kocka*. Bratislava: Návrat. 2000. ISBN 80-967908-1-1.

RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha : SPN, 1980. ISBN neuvedeno.

SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh,1994. ISBN 80-901325-02.

SEMERÁDOVÁ, M., ZACHAROVÁ, B., ČERNÁ, R. *Metodika doprovázení*. Pardubice:Amalthea, 2011. ISBN 978-80-904801-0-0.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VRÁNOVÁ, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha:Středisko náhradní péče, 2011. ISBN. 978-80-87455-09-8.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Sborníky, periodika

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Sborník z XII. celostátního semináře, Brno, 10. - 11. 10. 2012. Triada:Brno. 2012. ISBN 978-80-260-3578-7.

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Sborník z XIII. celostátního semináře, Brno,25. - 26. 9. 2013. Triada: Brno, 2013. ISBN. 978-80-260-5449-8.

Mýty o dětských domovech. *Maminka*.2013, roč. 13,č. 12. ISSN 1213-5100.

PISKAČOVÁ, K. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. In *Náhradní rodinná péče*. 2004, roč.7, č. 3.

Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost.Kolokvium II.Sborník č. 45. RADVANOVÁ, S. (ed.), Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2009. ISBN 978-80-87146-25-5.

ROHÁČEK, M. Profesionálna náhradná rodina na Slovensku. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče, Sborník z III. celostátního semináře NRP Brno,19..30. 9. 2003.* Brno: Trialog, 2003. ISBN neuvedeno.

Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči. Praha: MPSV, 1999. ISBN 80-85529-66-1.

SYCHROVÁ, A. Pohledy na praxi zahraničních systémů péče o ohrožené děti. In *Aktuální otázky sociální politiky - teorie a praxe*, 2012, roč. 6, č. 1. ISSN: 1804-9095.

Legislativa

Občanský zákoník. Zákon č. 89/2012 Sb., v účinném znění ke dni 1. 1. 2014.
Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí. Zákon č. 359/1999 Sb. v účinném znění ke dni 1. 1. 2014.

Elektronické zdroje

Amalthea, občanské sdružení. Centrum náhradní rodinné péče. [online]. Pardubice: Amalthea o.s. Centrum náhradní rodinné péče. [cit. 2014-01-29]. Dostupné na WWW: <http://www.amalthea.pardubice.cz/cnrp_pro_zajemce.htm>

British Association for Adoption & Fostering [online]. London: British Association for Adoption & Fostering, Posl. úpravy 06. 02. 2014 [cit. 2014-02-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.baaf.org.uk/info/fostering>>

BUBLEOVA, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Náhradní rodina. [online]. Praha :Středisko náhradní rodinné péče, spolek.. [cit. 2014-02-26]. Dostupné na WWW:< http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf>

Caerphilly County Borough Council [online]. Caerphilly: CAERPHILLY COUNTY BOROUGH COUNCIL, Posl. úpravy 10. 12. 2013 [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.caerphilly.gov.uk/site.aspx?s=kcMnpkpDDtMG8JxU6n/b+2HXaZIU1iHirWNfuAcrZpDyFVvXkC8iNg>>

Centrum NÁVRAT [online]. Centrum NÁVRAT, Posl. úpravy 26. 02. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.navrat.sk/?lang=SK&cat=a5ec1d344ccb3dedede61dafa01> >

Čo je profesionálne rodičovstvo. miniBODKA NEZISKOVÁ ORGANIZÁCIA [online]. Šála: miniBODKA NEZISKOVÁ ORGANIZÁCIA, Posl. úpravy 17. 11. 2013 [cit. 2014-02-15]. Dostupné na WWW: <http://www.minibodka.estranky.cz/clanky/pojmy_-profesionalne-rodicovstvo_-pestunska-starostlivost_-adopcia-a-nahradna-osobna-starostlivost.html>

Co je raná pěstounská péče. Raná pěstounská péče. [online]. Praha: Dobrá rodina o.p.s..Raná pěstounská péče.cz. [cit. 2014-02-06]. Dostupné na WWW:<<http://www.rpp.cz/inpage/co-je-rpp/>>

DÁVID, R. *Opatrovnictví a poručenství*. Masarykova univerzita. [online]. Brno: Masarykova univerzita. Infomační systém Masarykovy university. [cit. 2014-02-01]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/ps11/r_pravo/web/pdf/opatrovnictvi_a_porucenstvi.pdf>

Detský domov Kocurice [online]. Kocurice: Detský domov Kocurice, Posl. úpravy 16.02.2014 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.detskydomovkocurice.sk/osvojenie-a-pestunska-starostlivosť>>

Důvodová zpráva k novele zákona 359/99 Sb. O sociálně právní ochraně dětí. Pěstounská péče [online]. Pěstounská péče. Posl. úpravy 2. 6. 2012 [cit. 2014-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.pestounska-pece.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>>

EPRAVO.CZ. *Poručenství v rodinném právu*. Epravo.cz. [online]. EPRAVO.CZ, Sbírka zákonů, judikatura, právo. Posl. úpravy 13. 5. 2002. [cit. 2014-01-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/porucenstvi-v-rodinnem-pravu-16804.html>>

Foster care associates [online]. Bromsgrove: Foster care associates, Posl. úpravy 10. 01. 2014 [cit. 2014-02-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.thefca.co.uk/want-to-foster/fostering-allowances-and-payments/benefits-tax/>>

FROUZOVÁ, K. *Vláda zrušila kojenecké ústavy, děti dostanou pěstouni*. IDNES.[online]. Praha: IDNES.CZ. Internetový zpravodajský portál Mladé fronty. 5. 1. 2012 [cit. 2014-02-24]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/ruseni-kojeneckych-ustavu-proslo-vladou-zacne-v-roce-2014-pjy-domaci.aspx?c=A120105_1710948_domaci_jw>

Hlavní formy náhradní rodinné péče. Jihočeský kraj. [online]. České Budějovice: Oficiální internetový portál Jihočeského kraje. [cit. 2014-03-02] Dostupné na WWW: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS)>

Hostitelská péče. Dejme dětem šanci. [online]. Praha: Dejme dětem šanci o.p.s. [cit. 2014-01-11]. Dostupné na WWW: <<http://www.dejmedetemsanci.cz/1/najdi-si-me/46/hostitelska-pece.html>>

InteressensGemeinschaft ELtern KINDER [online]. Wien: InteressensGemeinschaft ELtern KINDER, Posl. úpravy 17. 1. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.igelkinder.at>>

Jak pečují o znevýhodněné děti za českými hranicemi. In Otvíráme – magazín nejen o českých dětech. Vydání II/2013. Nadace Terezy Maxové Dětem. [online]. Praha: Nadace Terezy Maxové Dětem [cit. 2014-01-19]. Dostupné na WWW: <http://www.nadaceterezymaxove.cz/multimedia/file/otvirame_1_2013_2.pdf>

KLAUS, V. *Prezident vetoval zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. Klaus.cz [online]. Praha: Václav Klaus. 12. 9. 2012, [cit. 2014-02-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.klaus.cz/clanky/3181>>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR [online]. Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR, Posl. úpravy 26. 03. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/>>

MPSV ČR. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. Praha:MPSV MPSV ČR. Posl. úpravy 21. 2. 2013 [cit. 2014-01-20]. Dostupné na WWW: <www.mpsv.cz/cs/14501>

MPSV ČR. *Profesionální pěstouni v Česku*. [online]. Praha: MPSV ČR. 3. 2. 2014. [cit. 2014-03-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/17205>>

Občanské sdružení Rozum a Cit [online]. Občanské sdružení Rozum a Cit, Posl. úpravy 17. 01. 2014 [cit. 2014-01-20]. Dostupné na WWW: <http://www.pestounskapece.cz/slovensko.php#np_slovensko>

Pěstounská péče. Nový občanský zákoník. [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. [Justice.cz](http://justice.cz). Nový občanský zákoník. [cit. 2014-03-06]. Dostupné na WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/pestounska-pece/>>

Pflegestellenwesen. Familien in Niederösterreich [online]. St. Pölten: Familien in Niederösterreich, Posl. úpravy 10. 1. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW: <http://noe.gv.at/Gesellschaft-Soziales/Familien/Pflegekind-Pflegeeltern/Pflegestellen_Allgemeines.html >

Právo na dětství [online]. Praha: Právo na dětství, Posl. úpravy 13. 03. 2014 [cit. 2014-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.pravonadetstvi.cz.>>

Seznam pěstounů na přechodnou dobu. Olomoucký kraj. [online]. Olomouc: Olomoucký kraj. Pěstouni. [cit. 2014-03-10]. Dostupné na WWW: <http://spext.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vsechny_kraje_obsazeno.aspx>

Simply Fostering [online]. Exeter: Simply fostereing, Posl. úpravy 12. 03. 2014 [cit. 2014-02-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.simplyfostering.co.uk/how-can-i-become-a-carer/foster-children>>

Social Learning Centre [online]. Eugene: Social Learning Centre. Science benefiting families. [cit. 2014-03-14]. Dostupné na WWW: <www.oslc.org/about/bestpractise>

SOS dětské vesničky. [online]. Praha: SOS dětské vesničky, spolek. Sdružení SOS dětských vesniček. [cit. 2014-03-01] Dostupné na WWW: <<http://www.sos-vesnicky.cz>>

SOS-Kinderdorf Österreich [online]. Innsbruck: SOS-Kinderdorf Österreich, Posl. úpravy 17. 12. 2013 [cit. 2014-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.sos-kinderdorf.at/sos-kinderdorf-erleben/unsere-auftrag> >

Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar [online]. Bratislava: Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, Posl. úpravy 27. 03. 2014 [cit. 2014-02-20]. Dostupné na WWW: < <http://www.usmev.sk/nahradne-rodiny?lang=sk#3-krok-pr%C3%ADprava-program-pride> >

The Fostering Network [online]. The Fostering Network, Posl. úpravy 10. 01. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.fostering.net/could-you-foster/what-is-fostering/types-of-fostering#.Uy8qMYUZc1w>>

TOBIÁŠOVÁ, M. *O peníze až v první řadě. V zájmu dítěte.cz* [online]. Praha: V zájmu dítěte o.s. 21. 1. 2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné na WWW:< <http://vzd.cz/o-penize-az-v-prvni-rade>>

VYSKOČIL, F. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Adopce.com. [online].Praha: Projekt adopce.com, Spolu dětem o.p.s.. [cit. 2014-02-6]. Dostupné na WWW:<http://www.adopce.com/_files/adopceefd8/13_03_2014_pravni_uprava_nrp_v_cr_2014.pdf>

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny [online]. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Posl. úpravy 25. 01. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné na WWW: < http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/profesionalne-rodiny.html?page_id=12846>

Abstrakt

Alinová, Š. *Komparace systému pěstounské péče v České republice se systémy ve vybraných evropských zemích*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. J. Šimečková.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, profesionální pěstounská péče, rodina, péče o ohrožené děti.

Tato bakalářská práce se zabývá systémem pěstounské péče v České republice, Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii a je rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola popisuje náhradní rodinnou péči v České republice. Zabývá se také významem rodiny pro dítě a jednotlivým formám pěstounské péče. Ve druhé kapitole se pozornost zaměřuje na fungování systému pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu. Třetí kapitola představuje pěstounskou péči v jednotlivých vybraných zemích a v poslední kapitole se analyzují všechny uvedené systémy pěstounské péče v České republice, Norsku, Rakousku, Slovensku a Velké Británii. Cílem je komparace a vyhodnocení těchto systémů a navržení opatření, které by zefektivnily systém pěstounské péče v České republice.

Abstract

Alinová, Š. *The Comparison of the Foster Care in the Czech Republic with Selected European Countries*

Key words: alternative family care, professional foster care, family, care for children at risk.

This bachelor thesis deals with the system of foster care in the Czech Republic, Norway, Austria, Slovakia and the United Kingdom and is divided into four chapters. The first part describes foster care in the Czech Republic. It also discusses the importance of the family for the child and particular forms of foster care. The second chapter concentrates on the functioning of the system of foster care and professional foster care. The third chapter presents the foster care across selected countries and final chapter provides an analysis of all these systems of foster care in the Czech Republic, Norway, Austria, Slovakia and the United Kingdom. The main objective is to compare and evaluate these systems and to propose measures that would improve the foster care in the Czech Republic.